

CHƯƠNG 2

CHỦ NGHĨA DUY VẬT BIỆN CHỨNG

Nội dung của chương

1.

VẬT CHẤT VÀ Ý THỨC

1. Vật chất và các hình thức tồn tại của vật chất
2. Nguồn gốc, bản chất và kết cấu của ý thức
3. Mối quan hệ giữa vật chất và ý thức

2.

PHÉP BIỆN CHỨNG DUY VẬT

1. Hai loại hình biện chứng và phép biện chứng duy vật
2. Nội dung của phép biện chứng duy vật

3.

LÝ LUẬN NHẬN THỨC DUY VẬT BIỆN CHỨNG

1. Nguồn gốc, bản chất của nhận thức
2. Thực tiễn và vai trò của thực tiễn đối với nhận thức
3. Các giai đoạn của quá trình nhận thức
4. Chân lý

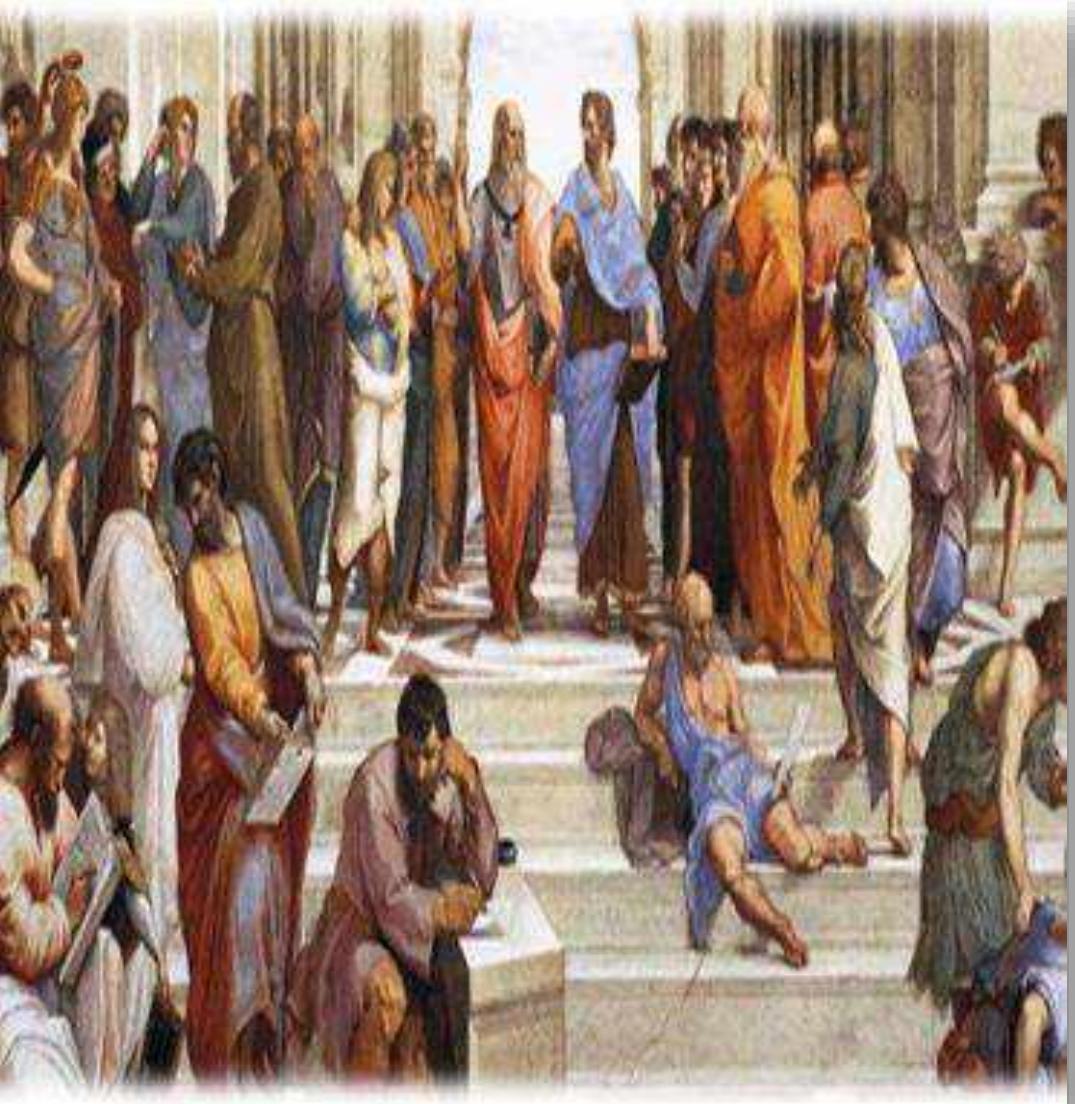
I. VẬT CHẤT VÀ Ý THỨC

Bao gồm:

- 1. Vật chất và các hình thức tồn tại của vật chất**
- 2. Nguồn gốc, bản chất và kết cấu của ý thức**
- 3. Mối quan hệ giữa vật chất và ý thức**

1. Vật chất và các hình thức tồn tại của vật chất

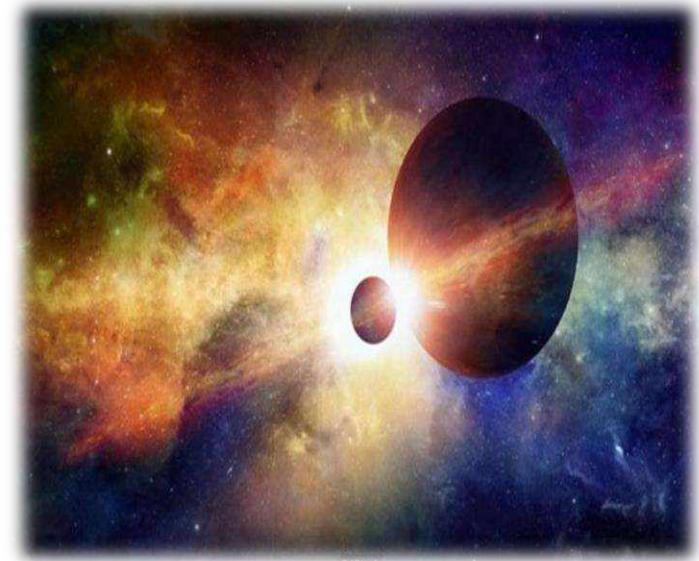
- a. Quan niệm của CNDT và CNDV trước Mác về vật chất
- b. CMKHTN cuối TK 19, đầu TK 20 và sự phá sản của quan điểm DVSH về vật chất
- c. Quan niệm của triết học Mác – Lenin về vật chất
- d. Các hình thức tồn tại của vật chất
- e. Tính thống nhất vật chất của thế giới

a. Quan niệm của CNDT và CNDV trước Mác về vật chất

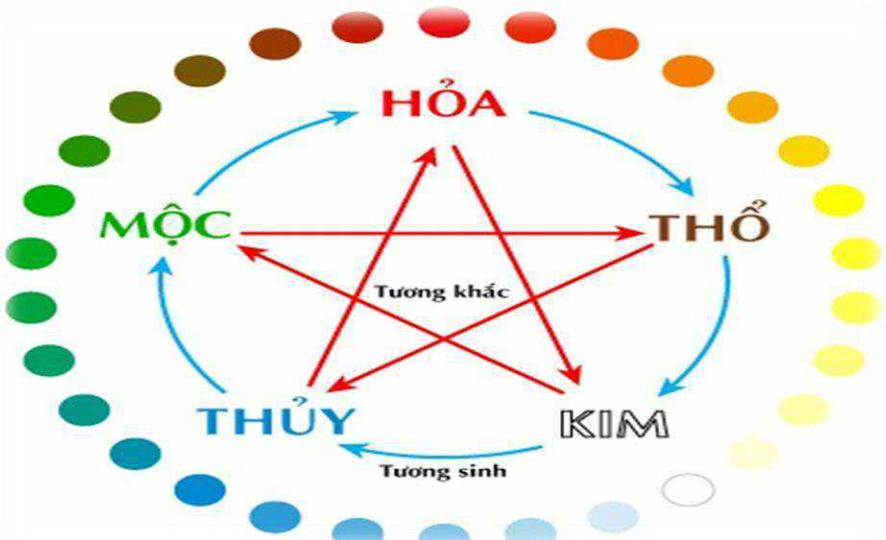
“Vật chất” được quan niệm là:

- *Một hoặc một số chất* trong giới tự nhiên;
- *Một hoặc một số thực thể, cụ thể, cảm tính* đầu tiên (bản nguyên)

=> *đóng vai trò là cơ sở hình thành nên toàn bộ sự tồn tại, đa dạng trong thế giới.*

Thuyết ngũ hành (Trung Quốc cổ đại)

NGŨ HÀNH TRONG KỸ THUẬT CHẾ TÁC

- Luật tương sinh: Tương sinh có nghĩa là giúp đỡ nhau để phát triển.
- Luật tương khắc: Tương khắc có nghĩa là áp chế lẫn nhau. Sự tương khắc có tác dụng duy trì sự cân bằng, nhưng nếu tương khắc thái quá thì làm cho sự biến hóa trở thành bất thường.

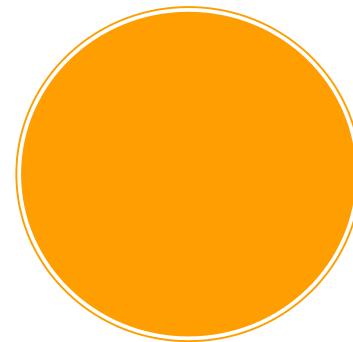
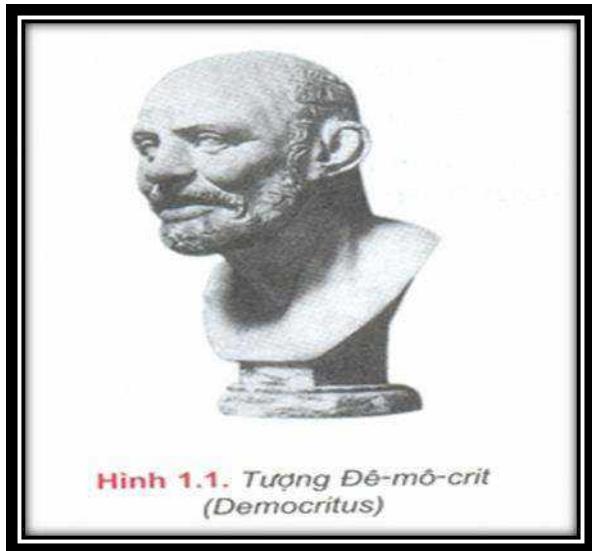
NGŨ HÀNH SỬ DỤNG TRONG NGHỆ THUẬT

TRIẾT GIA HÊRACLIT (520-460TCN):

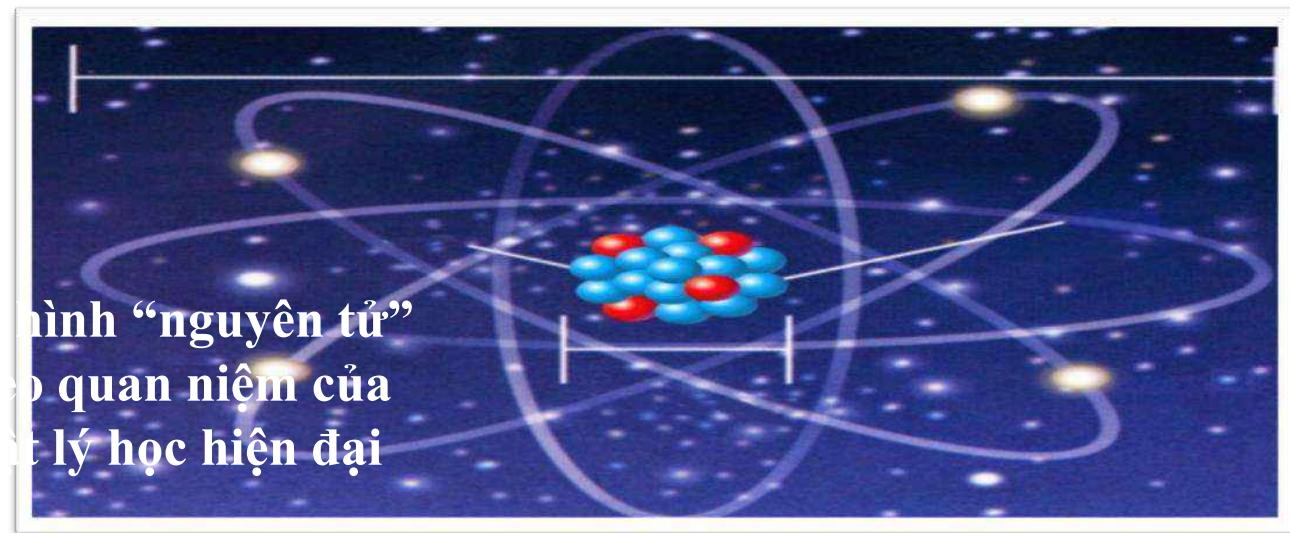
“Thế giới , một chỉnh thể gồm mọi vật, không phải là do bất cứ một thần thánh, hoặc bất cứ một người nào sáng tạo ra, mà đã, đang và sẽ còn là một ngọn lửa vĩnh viễn sống, bùng cháy và tắt đi theo những quy luật... ” (V.I.Lênin toàn tập, NXB. Tiến bộ, Matxcova, 1981, t29, tr.371).

ĐÊMÔCRIT (460-370TCN)

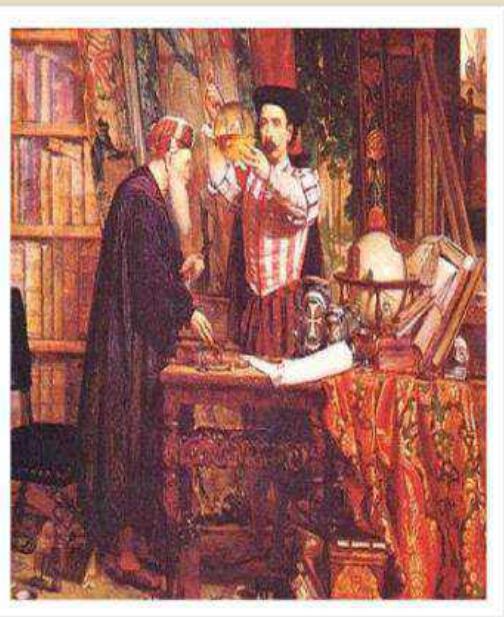
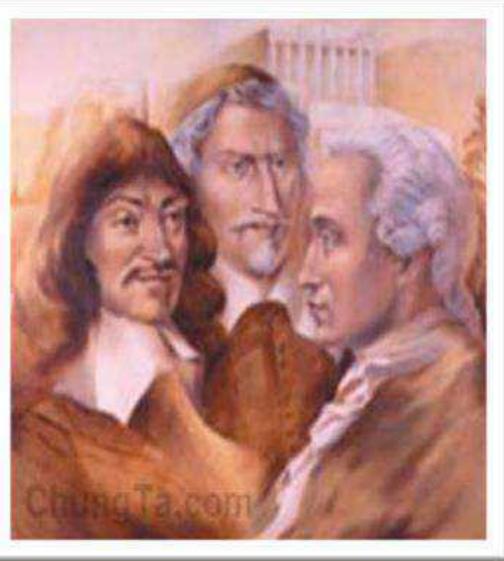

Mô hình “nguyên tử”
của Democrit

- Nguyên tử không nhìn thấy được, không âm thanh, màu sắc và không mùi vị.
- Chúng đồng nhất với nhau về chất nhưng khác nhau về hình thức, thứ tự và tư thế.
- Nguyên tử là vô hạn về lượng và hình thức.
=> mọi SV-HT của thế giới là do sự kết hợp và phân giải của các nguyên tử mà thành

TÂY ÂU THỜI CẬN ĐẠI (TK 17-18)

- Chứng minh sự *tồn tại thực sự* của nguyên tử là phần tử nhỏ nhất của vật chất vĩ mô thông qua thực nghiệm của vật lý học cổ điển.
- *Đồng nhất vật chất với khối lượng; giải thích sự vận động của thế giới vật chất trên nền tảng cơ học; tách rời vật chất khỏi vận động, không gian và thời gian.*
- *Không đưa ra được sự khái quát triết học trong quan niệm về thế giới vật chất*

=> **Hạn chế phương pháp luận siêu hình**

NHẬN XÉT:

Tích cực

Xuất phát từ chính thế giới vật chất để giải thích thế giới. Là cơ sở để các nhà triết học duy vật về sau phát triển quan điểm về thế giới vật chất.

=> *Vật chất được coi là cơ sở đầu tiên của mọi sự vật hiện tượng trong thế giới khách quan.*

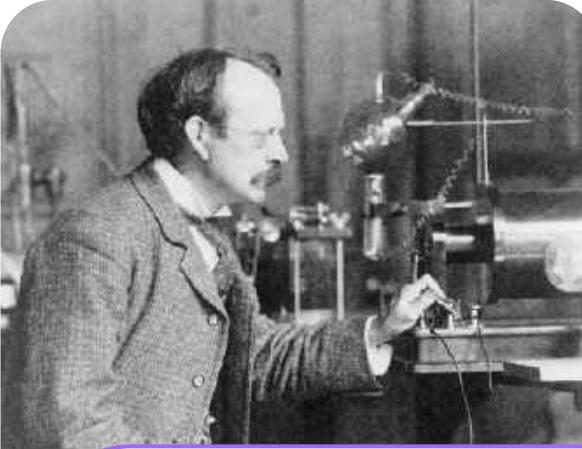
Hạn chế

Nhưng họ đã đồng nhất vật chất với một dạng vật thể cụ thể

=> *Lấy một vật chất cụ thể để giải thích cho toàn bộ thế giới vật chất ấy*

Những yếu tố khởi nguyên mà các nhà tư tưởng nêu ra đều *mới chỉ là các giả định, còn mang tính chất trực quan cảm tính, chưa được chứng minh về mặt khoa học.*

b. CMKHTN cuối TK 19, đầu TK 20 và sự phá sản của quan điểm duy vật siêu hình về vật chất

Hiện tượng phóng xạ của Becquerel (1896):

- Quá trình phóng xạ, sau bức xạ ra hạt Anpha, nguyên tố phóng xạ biến thành nguyên tố khác

=> Các nguyên tố hóa học không phải bất biến mà có thể chuyển hóa.

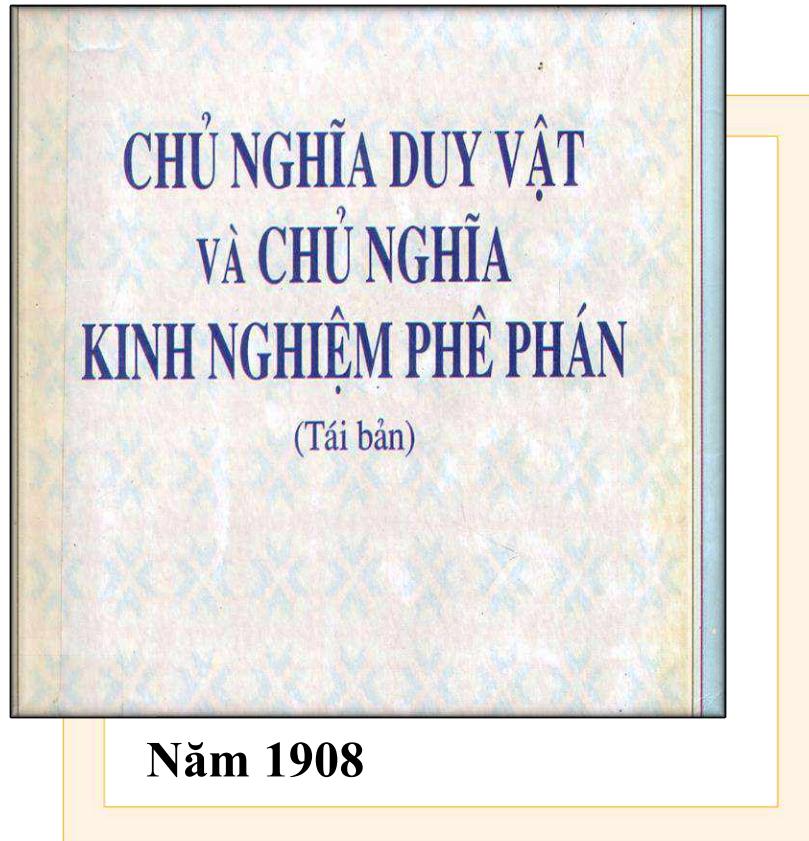
Phát minh ra điện tử của Thoson (1897):

- Ông đã phát hiện ra điện tử, là một trong các yếu tố tạo ra nguyên tử.
=> Nguyên tử không phải là đơn vị cuối cùng tạo nên TG vật chất.

Sự thay đổi khối lượng của điện tử khi điện tử chuyển động của Kaufman (1901):

- Khối lượng của điện tử tăng khi tốc độ chuyển động của nó tang.
=> Khối lượng thay đổi khi điện tử chuyển động.

c. Quan niệm triết học của CN Mác – Lênin về "Vật chất"

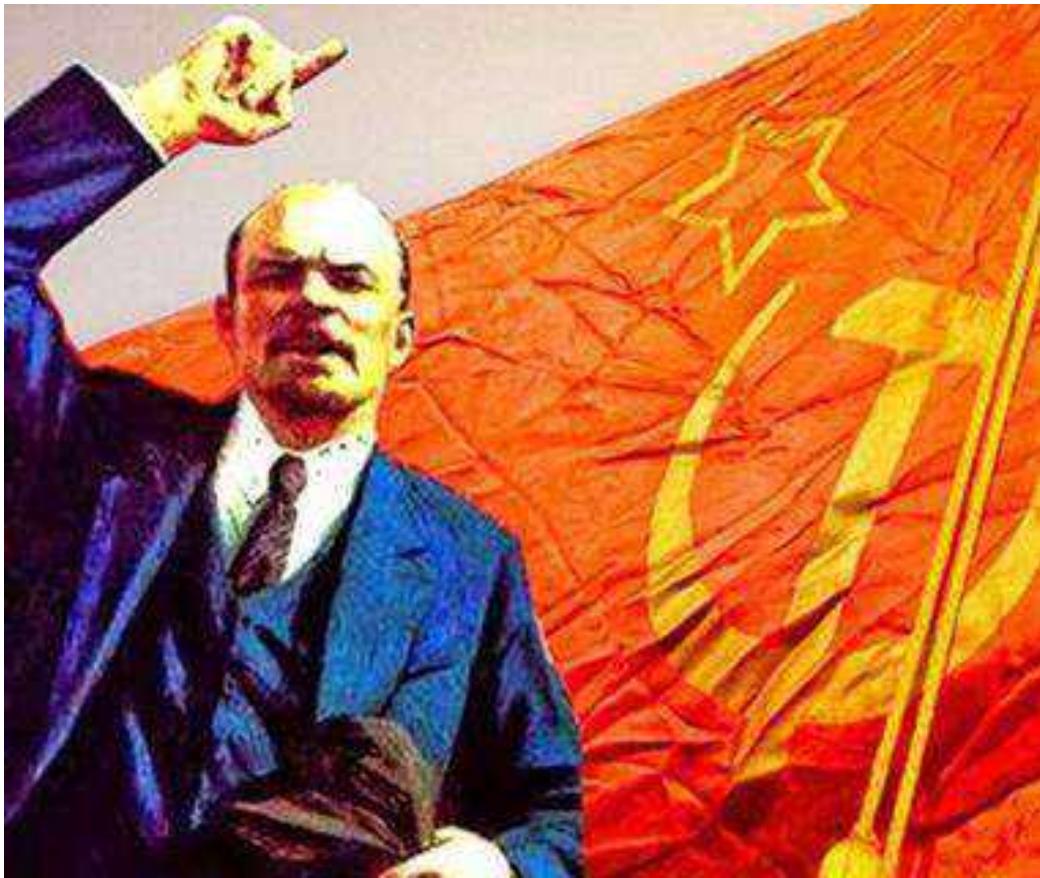
❖ *V.I.Lênin đã phân tích tình hình phức tạp đó và chỉ rõ:*

- Vật lý học không bị khủng hoảng, mà đó chính là *dấu hiệu của một cuộc cách mạng trong khoa học tự nhiên*.
- *Cái bị tiêu tan không phải là nguyên tử*, không phải “vật chất tiêu tan” mà chỉ có giới hạn hiểu biết của con người về vật chất là tiêu tan.
- *Những phát minh có giá trị to lớn của vật lý học đương thời không hề bác bỏ vật chất mà chỉ làm rõ hơn hiểu biết còn hạn chế của con người về vật chất*.

c. Quan niệm triết học của CN Mác – Lênin về "Vật chất"

Định nghĩa vật chất của Lênin:

« Vật chất là một phạm trù triết học dùng để chỉ thực tại khách quan được đem lại cho con người trong cảm giác, được cảm giác của chúng ta chép lại, chụp lại, phản ánh và tồn tại không lệ thuộc vào cảm giác.”

NỘI DUNG ĐỊNH NGHĨA VẬT CHẤT

- Vật chất là một phạm trù triết học [- *Tính trừu tượng*
- *Tính cụ thể*]
  - Chỉ thực tại khách quan = những gì tồn tại độc lập với suy nghĩ
- Được đem lại cho con người trong cảm giác...
  - ➡ *Khẳng định vật chất có trước, ý thức có sau*
- Được cảm giác chép lại...
  - ➡ *Khẳng định con người có thể nhận thức được thế giới*

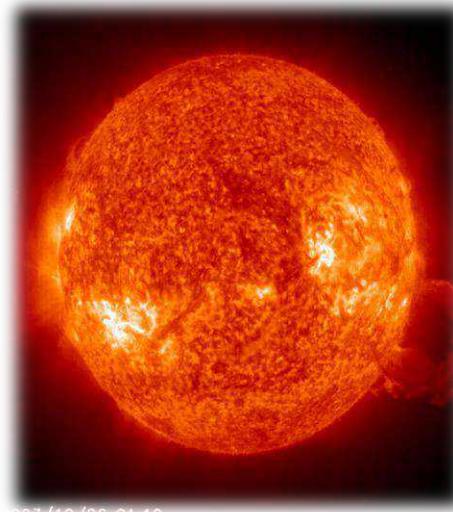
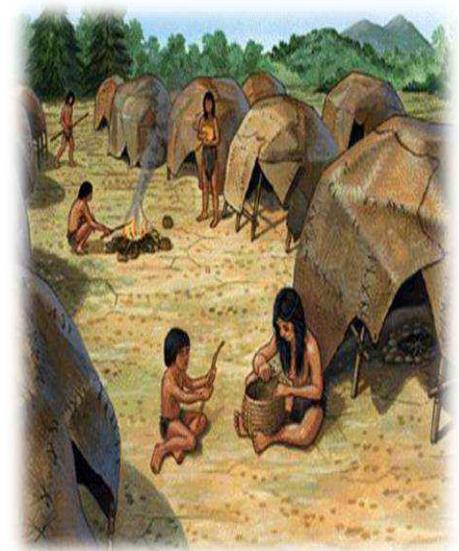
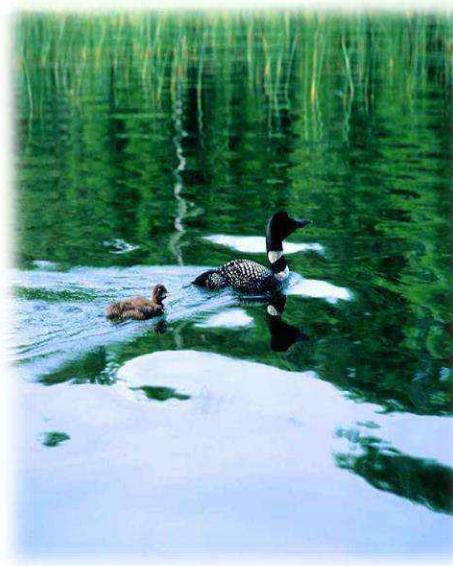
Ý NGHĨA ĐỊNH NGHĨA

- Giải quyết một cách đúng đắn và triệt để cả *hai mặt vấn đề cơ bản của triết học*
- *Khắc phục được khủng hoảng*, đem lại niềm tin trong *khoa học tự nhiên*
- Là cơ sở để xây dựng nền tảng vững chắc cho sự *liên minh ngày càng chặt chẽ giữa triết học duy vật biện chứng với khoa học*
- Triết để *khắc phục hạn chế của CNDV cũ, bắc bỏ CNDT, bất khả tri.*
- *Tạo tiền đề xây dựng quan điểm duy vật về xã hội, và lịch sử loài người.*

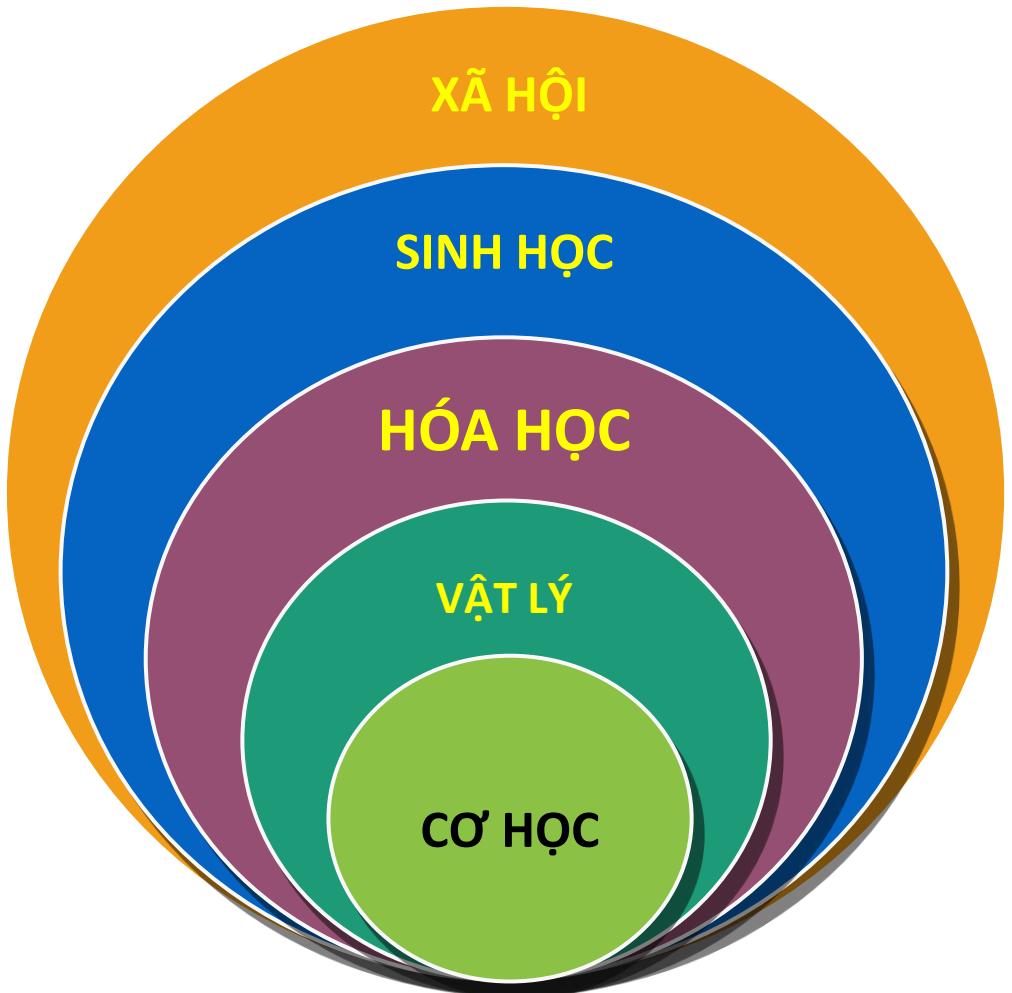
d. Các hình thức tồn tại của vật chất

- Vật chất chỉ tồn tại bằng cách *vận động và chỉ thông qua vận động* mà vật chất biểu hiện sự tồn tại của mình
- Con người chỉ *nhận thức sâu sắc về sự vật thông qua trạng thái vận động* của giới vật chất

Các hình thức vận động của vật chất

5 hình thức VĐ:

Sự biến đổi của các quan hệ kinh tế, chính trị, văn hóa, tôn giáo...

Quá trình biến đổi của các cơ thể sống...

Sự biến đổi của các chất vô cơ, hữu cơ
...

Quá trình biến đổi của nhiệt, điện, trường, các hạt cơ bản...

Chuyển dịch vị trí của vật thể trong không gian.

Vận động và đứng im

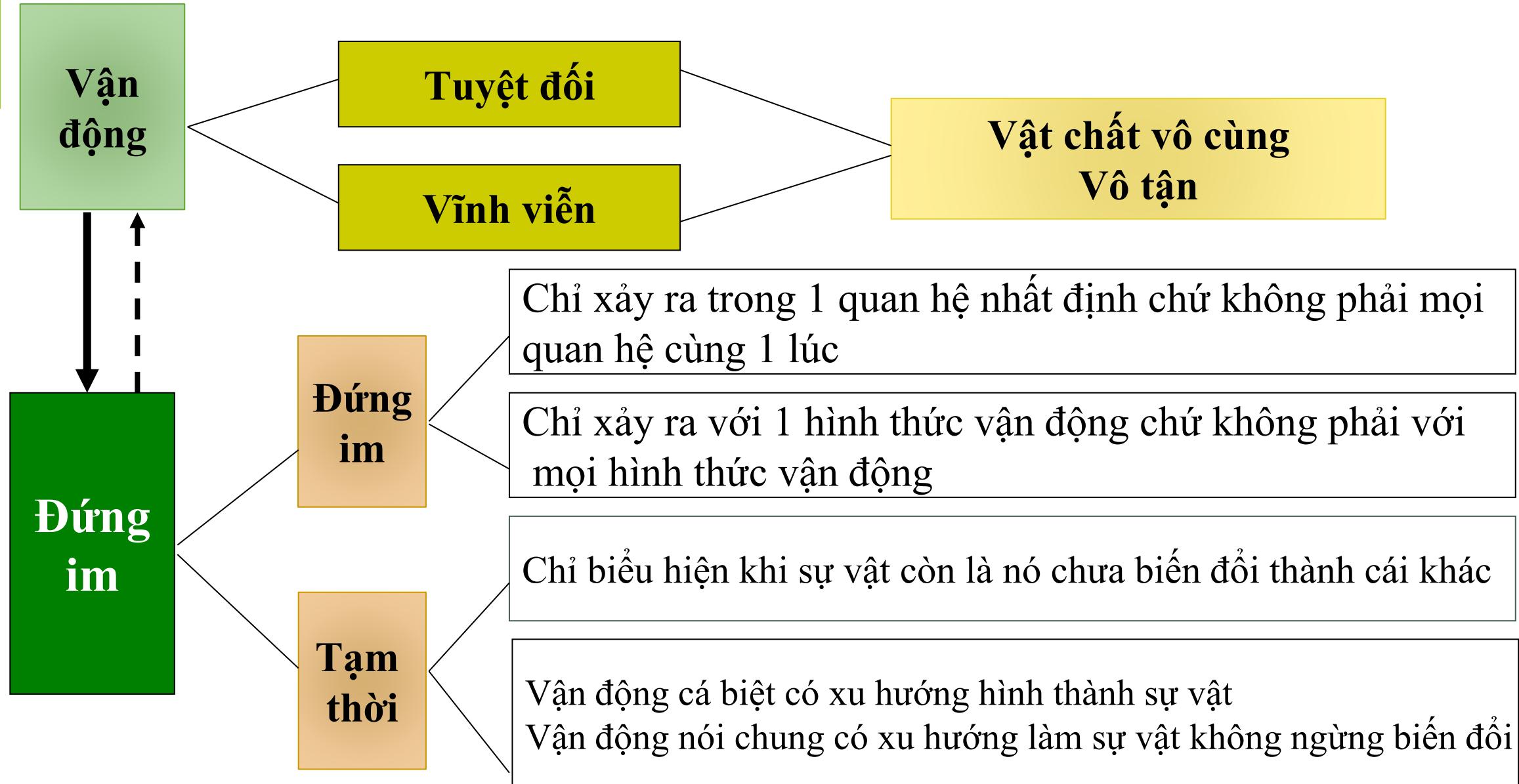

Yếu tố của vận động

Một trường hợp đặc biệt của vận động

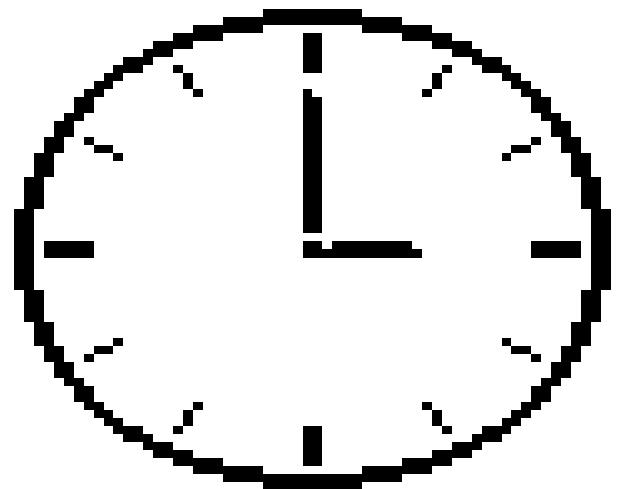
Vận động trong thăng bằng

Mối quan hệ giữa vận động và đứng im

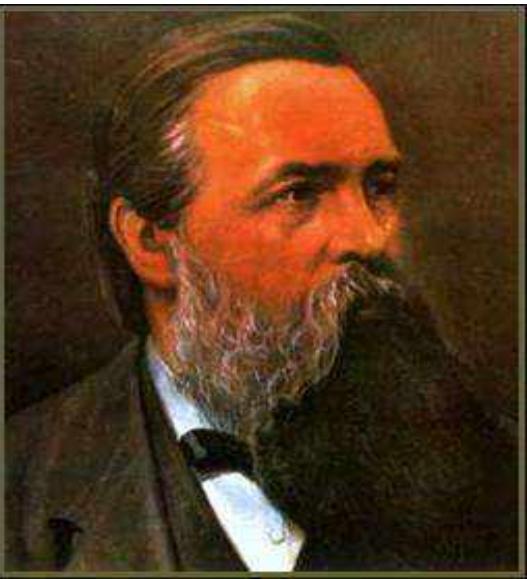

Không gian và thời gian

V.I.Lênin: *trong thế giới không có gì ngoài vật chất đang vận động và vật chất đang vận động không thể vận động ngoài không gian và thời gian.*

e. Tính thống nhất vật chất của thế giới

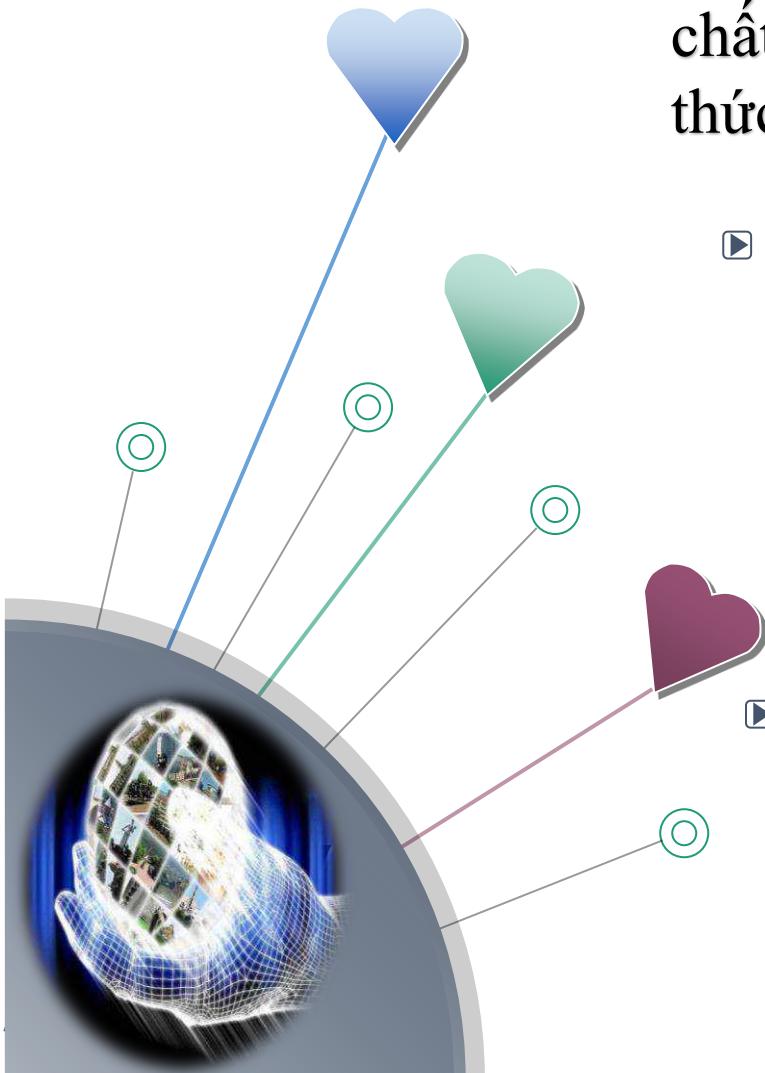

Tính thống nhất vật chất của thế giới là ở tính vật chất của nó; điều đó được chứng minh bằng cả một lịch sử phát triển lâu dài của cả CNDV & KHTN

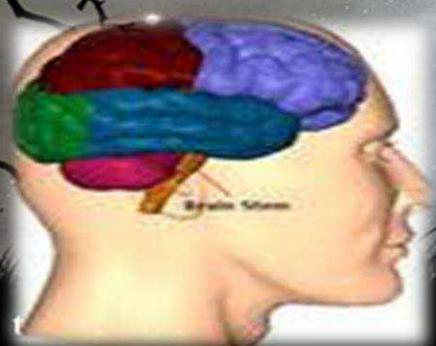
**CHỈ CÓ MỘT THẾ GIỚI DUY NHẤT
LÀ THẾ GIỚI VẬT CHẤT**

TÍNH THÔNG NHẤT VẬT CHẤT CỦA THẾ GIỚI

- ▣ *Một là*, chỉ có một thế giới duy nhất và thống nhất là thế giới vật chất. Thế giới vật chất tồn tại khách quan, có trước và độc lập với ý thức con người.
- ▣ *Hai là*, mọi bộ phận của thế giới vật chất đều có mối liên hệ thống nhất với nhau, biểu hiện ở chỗ chúng đều là những dạng cụ thể, là những kết cấu vật chất, hoặc có nguồn gốc vật chất, do vật chất sinh ra và cùng chịu sự chi phối của những qui luật khách quan phổ biến của thế giới vật chất.
- ▣ *Ba là*, thế giới vật chất tồn tại vĩnh viễn, vô hạn và vô tận, không được sinh ra và không bị mất đi. Trong thế giới không có gì khác ngoài những quá trình vật chất đang biến đổi và chuyển hóa lẫn nhau, là nguồn gốc, nguyên nhân và kết quả của nhau.

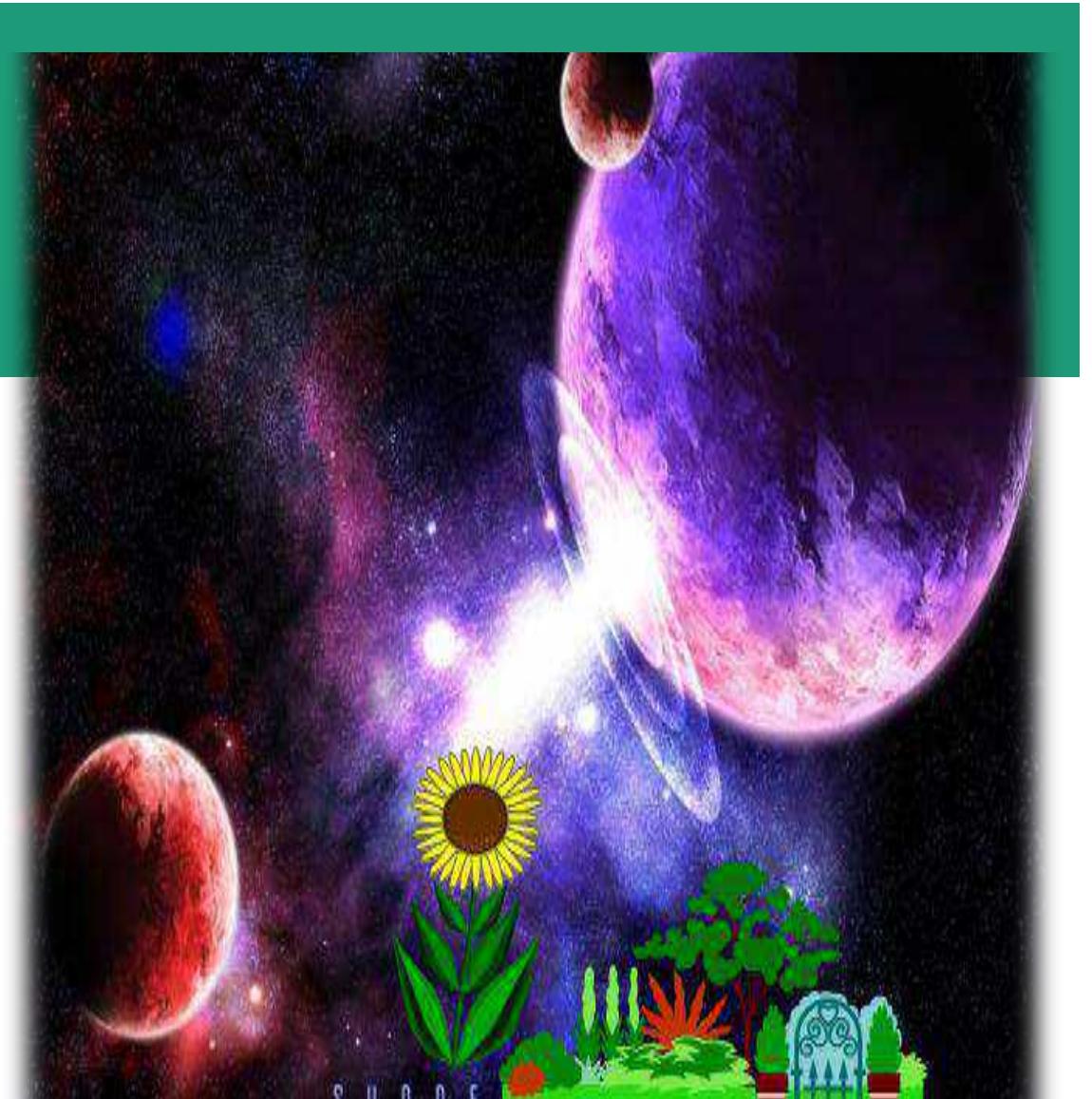
2. Ý THỨC

By: Steve O'meara

D r e a m i n g

Khái niệm ý thức

Ý thức là toàn bộ những hoạt động tinh thần của con người, bao gồm những tri thức, kinh nghiệm, những trạng thái tình cảm, ước muốn, hy vọng, ý chí niềm tin...của con người trong cuộc sống. Ý thức là sản phẩm của quá trình phát triển của tự nhiên và lịch sử - xã hội, là kết quả của quá trình phản ánh thế giới hiện thực khách quan vào trong đầu óc của con người.

01. NGUỒN GỐC TỰ NHIÊN

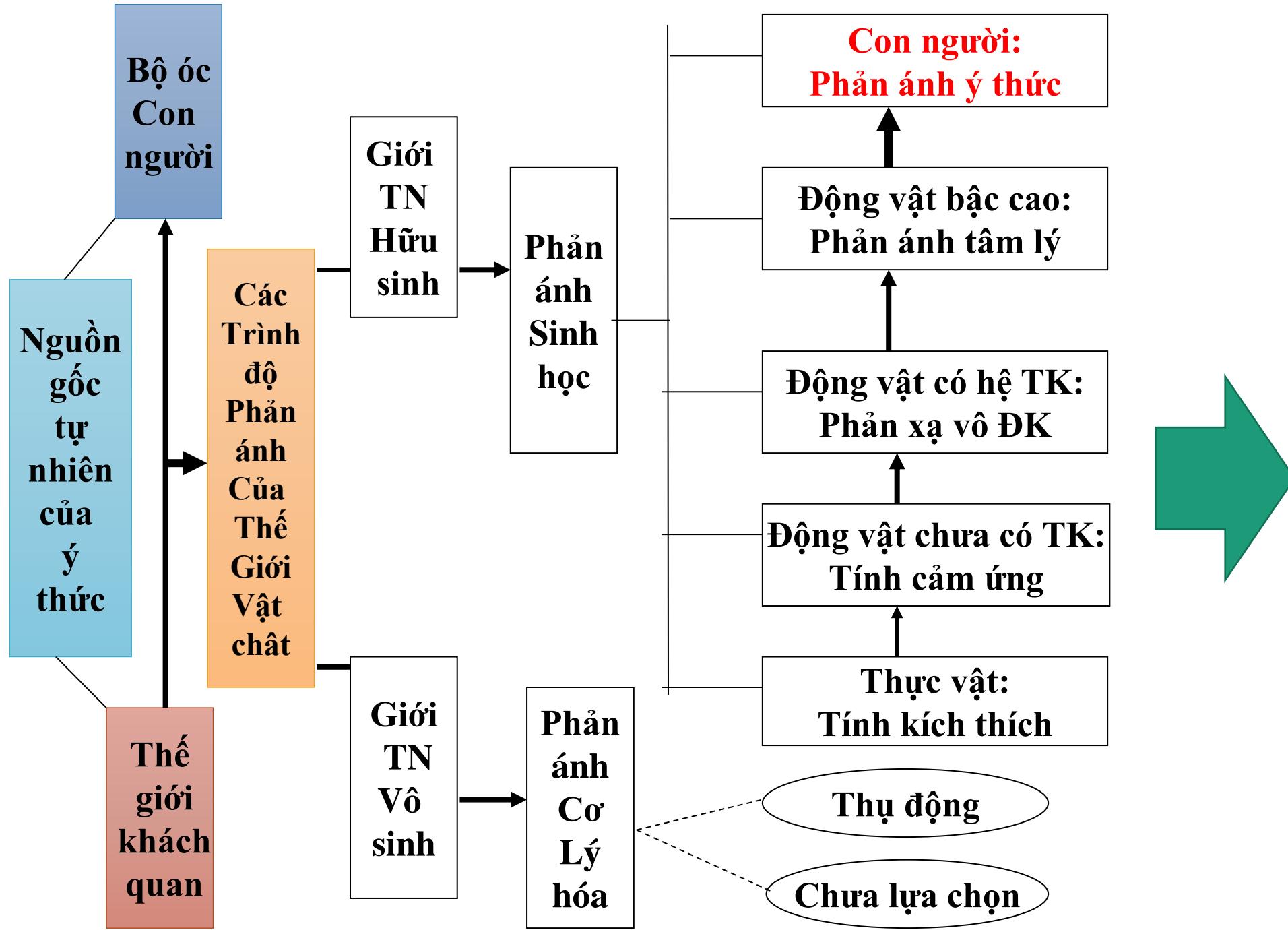
Bộ não của con người
cùng sự tác động của
thế giới khách quan
đến nó

a. NGUỒN GỐC CỦA Ý THỨC.

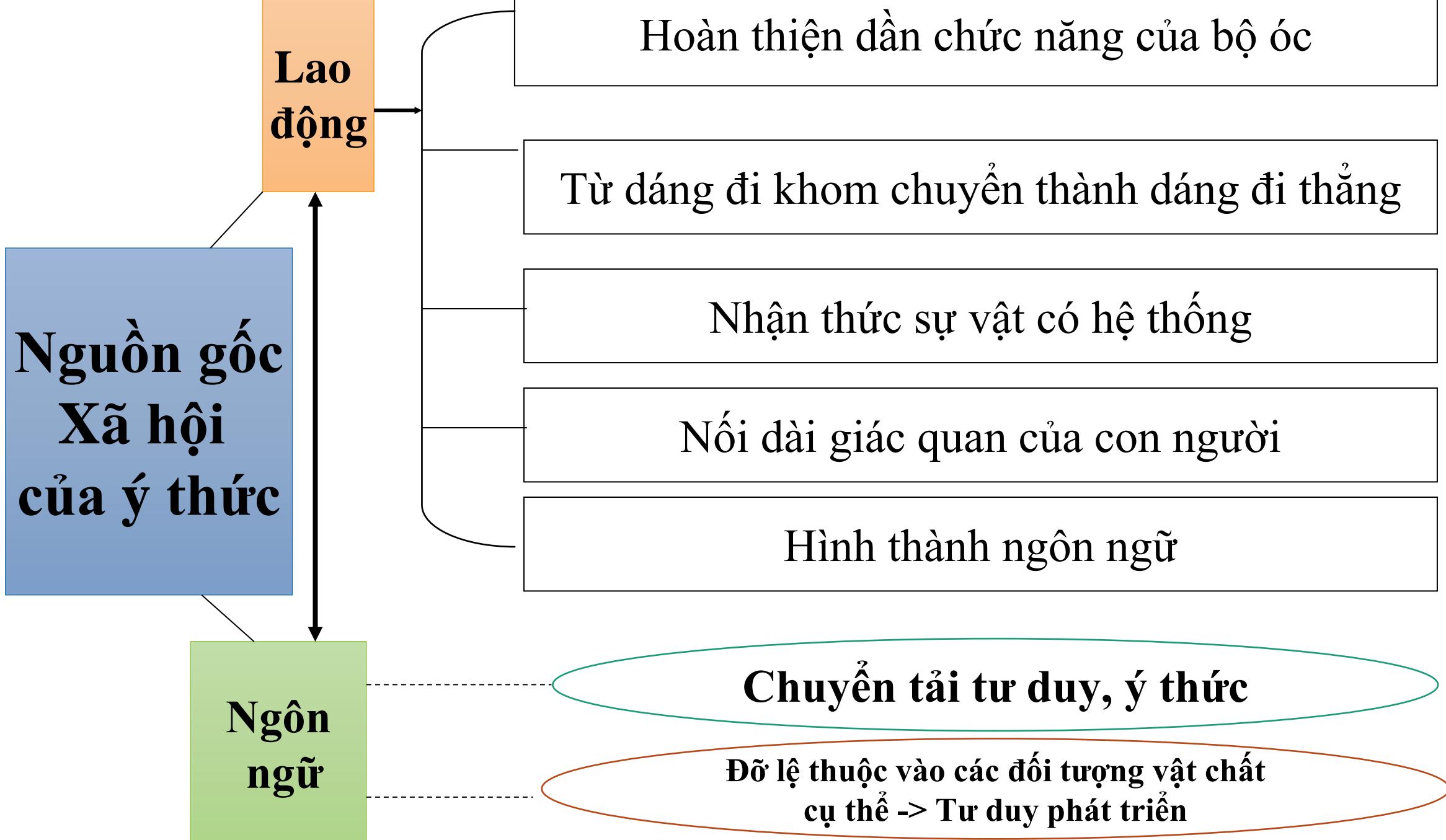
02. NGUỒN GỐC XÃ HỘI

Lao động &
ngôn ngữ

*Bộ óc người và mối quan hệ giữa con người với thế giới khách quan tạo ra quá trình phản ánh năng động, sáng tạo.
=> Là nguồn gốc tự nhiên của ý thức*

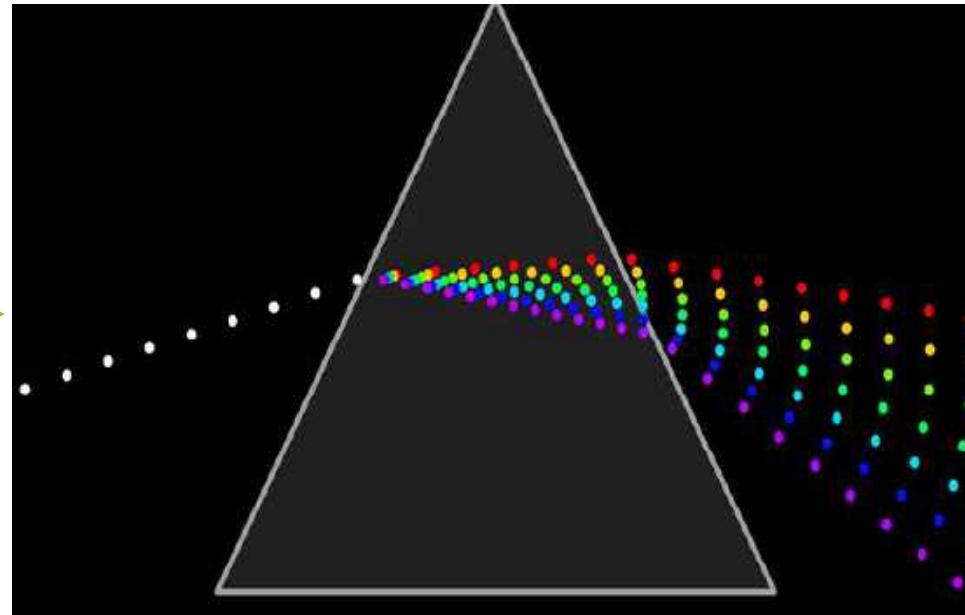

b. BẢN CHẤT CỦA Ý THỨC

Là *hình ảnh chủ quan* của TGKQ, là sự phản ánh tích cực, chủ động và sáng tạo TGKQ

- Tri thức
- Tình cảm
- Niềm tin
- Tâm trạng
- Sở thích

Thế giới khách quan

Hình ảnh
chủ quan

01. Một là

Trao đổi thông tin giữa chủ thể và đối tượng phản ánh. Sự trao đổi này mang tính chất hai chiều, có định hướng, có chọn lọc các thông tin cần thiết.

Ý thức là sự phản ánh tích cực, sáng tạo gắn với thực tiễn xã hội

03. Ba là

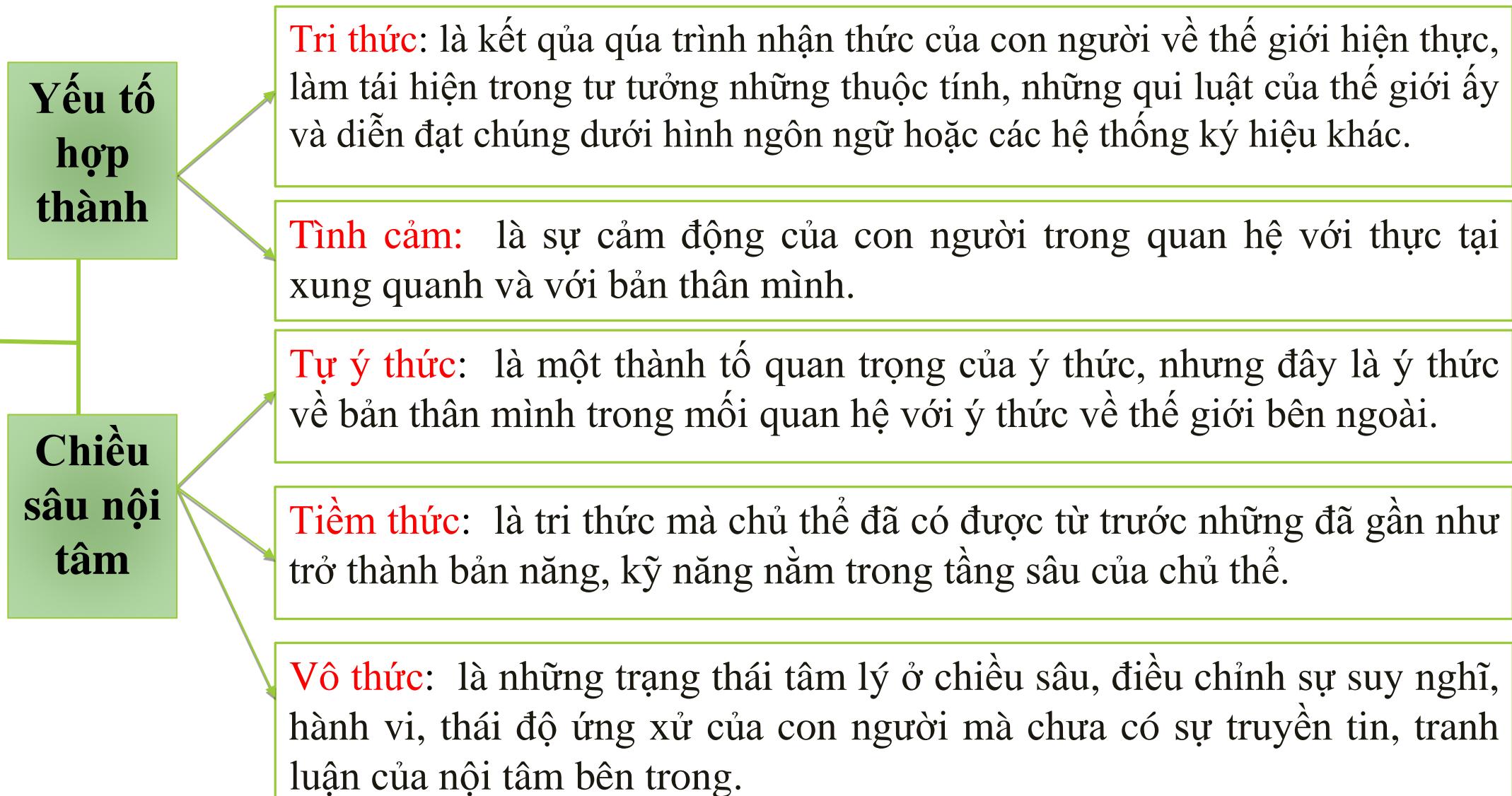
Chuyển mô hình từ tư duy ra hiện thực khách quan, tức quá trình hiện thực hóa tư tưởng, thông qua *cải tạo* thực tiễn

02. Hai là

Xây dựng các học thuyết lý thuyết khoa học

Những yếu tố cơ bản cấu thành ý thức

Những yếu tố cấu thành ý thức.

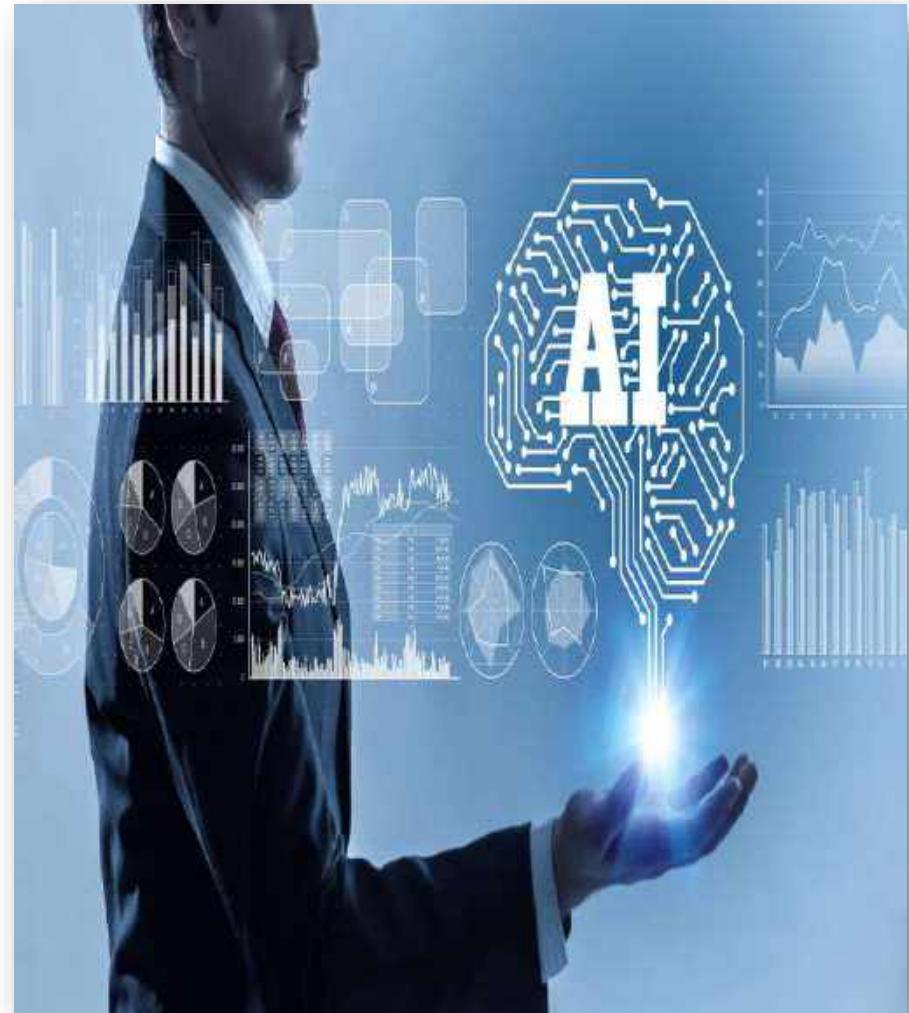

Trí tuệ nhân tạo

Trí tuệ nhân tạo: (AI: Artificial Intelligence) có thể được định nghĩa như **một ngành của khoa học máy tính** liên quan đến việc tự động hóa các hành vi thông minh.

Đó là trí tuệ của máy móc được tạo ra bởi con người. Trí tuệ này có thể tư duy, suy nghĩ, học hỏi,... như trí tuệ con người. Xử lý dữ liệu ở mức rộng lớn hơn, quy mô hơn, hệ thống, khoa học và nhanh hơn so với con người.

3. MỐI QUAN HỆ GIỮA VẬT CHẤT VÀ Ý THỨC

“
Ý thức có trước và quyết định vật chất

**CHỦ NGHĨA
DUY TÂM**

“
Chỉ nhán mạnh đến vai trò của vật chất, phủ nhận tính độc lập tương đối của ý thức...

**CN DUY VẬT
SIÊU HÌNH**

“
VC và YT có mối quan hệ biện chứng, trong đó: VC quyết định YT, còn YT tác động tích cực trở lại VC.

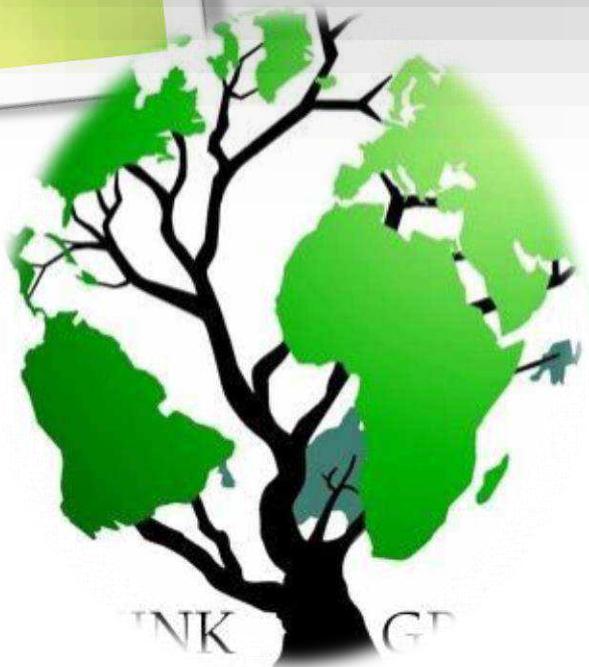
**CN DUY VẬT BIỆN
CHỨNG**

NỘI DUNG MỐI QUAN HỆ BIỆN CHỨNG

“

CN DUY VẬT BIỆN
CHỨNG

✓ **Vật chất quyết định ý thức:**

- Vật chất quyết định *nguồn gốc* của ý thức
- Vật chất quyết định *nội dung* của ý thức
- Vật chất quyết định *bản chất* của ý thức
- Vật chất quyết định *sự vận động, phát triển* của ý thức

✓ **Ý thức tác động trở lại vật chất:**

Thứ nhất, ý thức tác động trở lại thế giới vật chất, thường thay đổi chậm so với sự biến đổi của thế giới vật chất.

Thứ hai, Sự tác động của ý thức đối với vật chất phải thông qua hoạt động thực tiễn của con người.

Thứ ba, vai trò của ý thức thể hiện ở chỗ nó chỉ đạo hoạt động thực tiễn của con người

Thứ tư, xã hội càng phát triển thì vai trò của ý thức ngày càng to lớn, nhất là trong thời đại ngày nay.

Ý nghĩa phương pháp luận:

-Từ nguyên lý, vật chất quyết định ý thức:

➤ Trong hoạt động thực tiễn, hoạt động nhận thức con người phải luôn luôn *tôn trọng hiện thực khách quan*; tránh nôn nóng, vội vàng, chủ quan duy ý chí.

-Từ nguyên lý, ý thức tác động trở lại vật chất:

➤ Chú ý *phát huy đầy đủ tính năng động, sự sáng tạo của con người* trong việc nhận thức, cải tạo thế giới.

II. PHÉP BIỆN CHỨNG DUY VẬT

1. Hai loại hình biện chứng và phép biện chứng duy vật

2. Nội dung của phép biện chứng duy vật

1. BIỆN CHỨNG KHÁCH QUAN VÀ BIỆN CHỨNG CHỦ QUAN

BIỆN CHỨNG LÀ GÌ?

“Là quan điểm, phương pháp xem xét sự vật và những phản ánh của chúng trong tư tưởng trong mối quan hệ qua lại lẫn nhau của chúng, trong sự ràng buộc, sự vận động, sự phát sinh và tiêu vong của chúng”

Biện chứng khách quan

Dùng để chỉ biện chứng của bản thân thế giới tồn tại khách quan, độc lập với ý thức con người.

Biện chứng chủ quan:
là sự phản ánh biện chứng khách quan vào đời sống ý thức của con người.

NỘI DUNG CƠ BẢN CỦA PHÉP BIỆN CHỨNG DUY VẬT

Hai
nguyên lý

Ba quy
luật

Sáu cặp
phạm trù

2. Nội dung phép biện chứng duy vật

2.1. Hai nguyên lý

- Nguyên lý về mối liên hệ phổ biến
- Nguyên lý về sự phát triển

2.2. Sáu cặp phạm trù

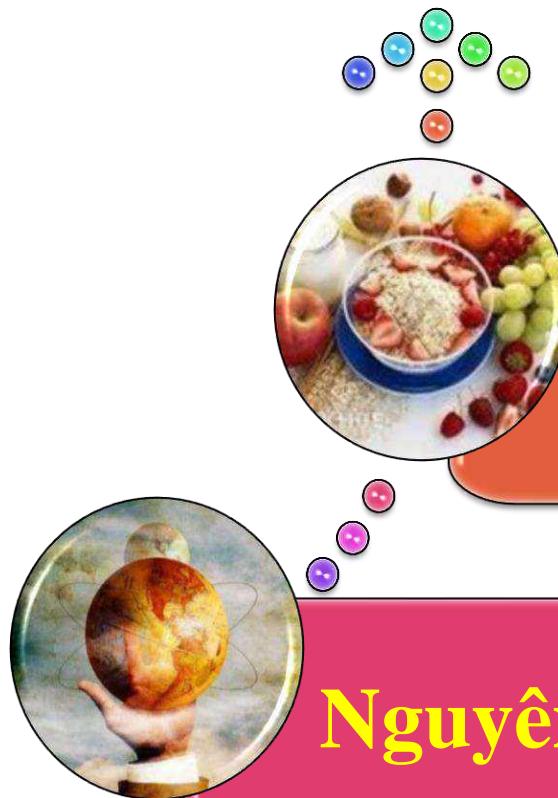
- Cái chung, cái riêng
- Nguyên nhân, kết quả
- Tật nhiên, ngẫu nhiên
- Nội dung, hình thức
- Bản chất, hiện tượng
- Khả năng, hiện thực

2.3. Ba quy luật cơ bản

- Quy luật lượng – chất
- Quy luật mâu thuẫn
- Quy luật phủ định của phủ định

2.1. Hai nguyên lý của phép biện chứng duy vật

Nguyên lý về mối liên hệ phổ biến

Nguyên lý về sự phát triển

2.1.1. NGUYÊN LÝ VỀ MỐI LIÊN HỆ PHỔ BIẾN

- Nếu chúng có mối liên hệ qua lại thì cái gì quy định mối liên hệ đó? →

- Các sự vật, các hiện tượng và các quá trình khác nhau của thế giới có mối liên hệ qua lại, tác động, ảnh hưởng lẫn nhau hay chúng tồn tại biệt lập, tách rời nhau?

“

Mối liên hệ: là quan hệ giữa hai đối tượng mà sự thay đổi của một trong số chúng nhất định làm đổi tương kia thay đổi.

Mối liên hệ phổ biến: dùng để chỉ các mối ràng buộc, tương hỗ, quy định và ảnh hưởng lẫn nhau giữa các yếu tố, bộ phận trong một đối tượng hoặc giữa các đối tượng với nhau.

Tính chất môi liên hệ

“

Nguyên lý về môi
liên hệ phổ biến

Tính khách quan

Là cái vốn có của sự vật, hiện tượng, tồn tại độc lập với ý thức. Cơ sở của MLH là tính thống nhất vật chất của thế giới

✓ Tính Phổ biến

*Không có bất cứ
sự vật hiện tượng
nào tồn tại tuyệt
đối biệt lập với
các SVHT khác.*

✓ Tính phong phú và nhiều vẻ

*Mọi sự vật, hiện tượng đều
có những mối liên hệ cụ thể
và chúng có thể chuyển hóa
cho nhau; ở những điều
kiện khác nhau thì mối liên
hệ có tính chất và vai trò
khác nhau.*

NGUYÊN LÝ VỀ MỐI LIÊN HỆ PHÔ BIÊN

Trong nhận thức và hoạt động thực tiễn cần phải có **quan điểm toàn diện**. Khi xem xét sự vật, hiện tượng, quá trình phải xem xét tất cả các mối liên hệ giữa chúng với các sự vật, hiện tượng khác, đặt chúng trong những điều kiện không gian và thời gian nhất định.

Ý nghĩa phương pháp luận: →

Xem xét toàn diện không có nghĩa là đồng loạt, bình quân mà phải *đánh giá đúng vị trí, vai trò của từng mối liên hệ, có như thế mới nhận thức được bản chất của sự vật, hiện tượng, sự việc và giải quyết vấn đề thấu đáo, đúng đắn, toàn diện và có hiệu quả cao*. Đó cũng chính là hoạt động theo **quan điểm lịch sử - cụ thể**.

2.1.2. Nguyên lý về sự phát triển

Phát triển là gì? →

Phát triển là một phạm trù triết học dùng để khái quát quá trình vận động tiến lên từ thấp đến cao, từ đơn giản đến phức tạp, từ kém hoàn thiện đến hoàn thiện hơn, trong đó cái mới ra đời thay thế cái cũ.

Tính chất của sự phát triển

Tính Khách quan

Quá trình giải quyết liên tục những *mâu thuẫn nảy sinh trong sự tồn tại và vận động của sự vật*. Là tiến trình khách quan, không phụ thuộc vào ý thức của con người.

Tính phổ biến

Diễn ra ở *mọi lĩnh vực*: tự nhiên, xã hội và tư duy; ở bất cứ sự vật, hiện tượng nào của thế giới khách quan.

Tính phong phú, nhiều vẻ

Phát triển là *khuynh hướng chung* của mọi sự vật, mọi hiện tượng, song *mỗi sự vật, mỗi hiện tượng lại có quá trình phát triển không giống nhau*.

Ý nghĩa phương pháp luận

“

Để phản ánh đúng hiện thực khách quan, cần có **quan điểm phát triển**. Đó là, *khi xem xét sự vật phải đặt nó trong sự vận động, phát triển, biến đổi, chuyển hóa lẫn nhau.*

“

Phải phát huy vai trò nhân tố chủ quan của con người để thúc đẩy quá trình **phát triển** của sự vật, hiện tượng theo đúng quy luật.

“

Khắc phục tư tưởng bảo thủ, trì trệ, định kiến trong hoạt động nhận thức và hoạt động thực tiễn.

2.2. CÁC CẶP PHẠM TRÙ CỦA PHÉP BCDV

Những cấp phạm trù cơ bản của phép BCDV.

Cái chung & cái riêng

KHÁI NIỆM

Phạm trù cái riêng: dùng để chỉ một sự vật, một hiện tượng, một quá trình riêng lẻ nhất định.

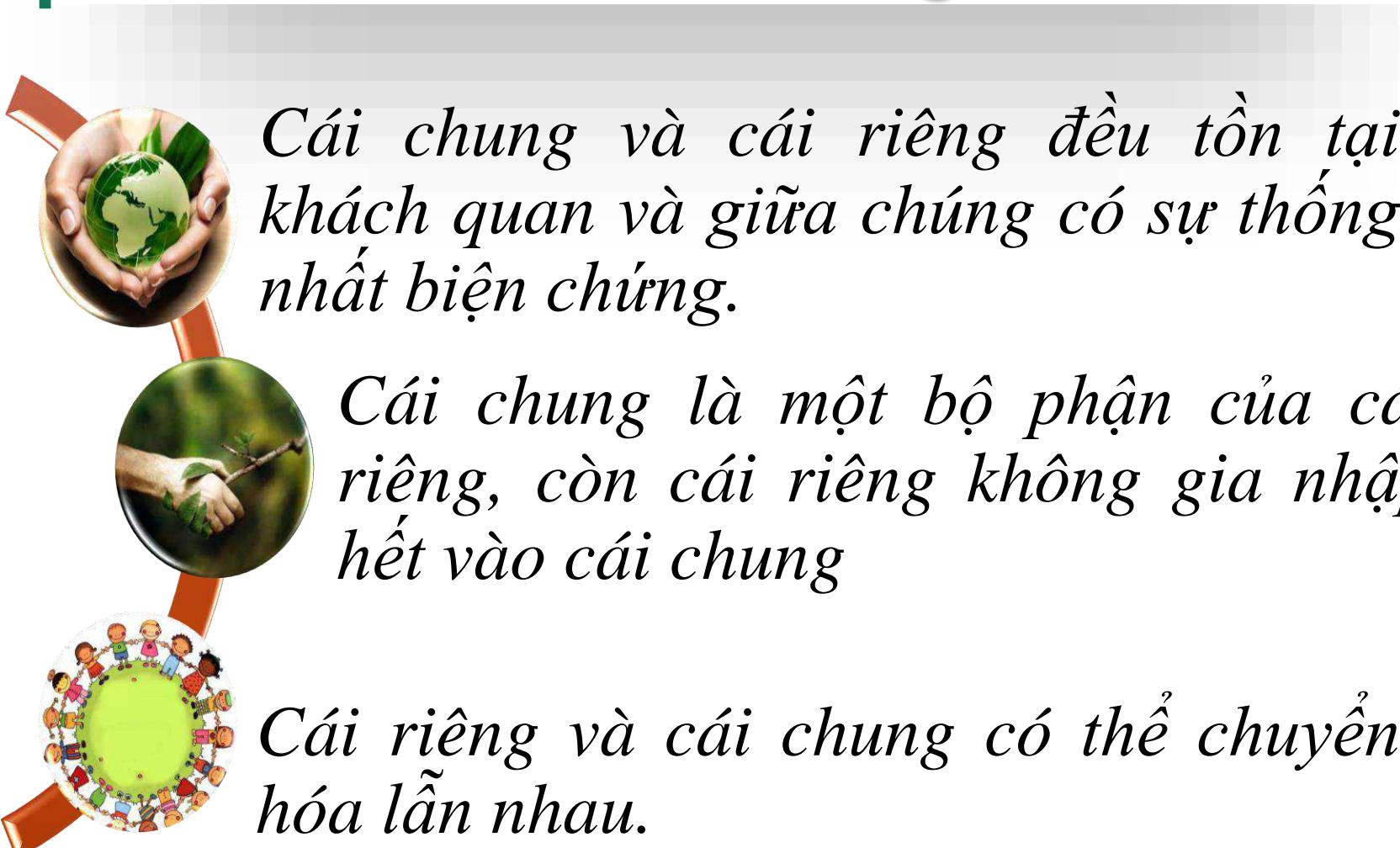

Phạm trù cái đơn nhất: tức phạm trù dùng để chỉ những mặt, thuộc tính chỉ có ở một kết cấu vật chất nhất định mà không lặp lại ở kết cấu khác.

Phạm trù cái chung: dùng để chỉ những mặt, những thuộc tính, những mối quan hệ giống nhau ở nhiều sự vật hiện tượng hay quá trình riêng lẻ.

Mối quan hệ giữa Cái chung & cái riêng

Cái chung và cái riêng đều tồn tại
khách quan và giữa chúng có sự thống
nhất biến chứng.

Cái chung là một bộ phận của cái
riêng, còn cái riêng không gia nhập
hết vào cái chung

Cái riêng và cái chung có thể chuyển
hóa lẫn nhau.

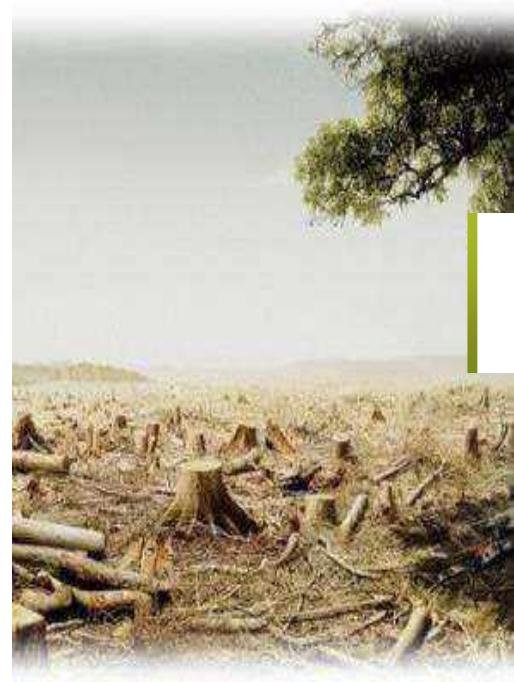
Ý nghĩa phương pháp luận và liên hệ thực tiễn

• Để phát hiện cái chung phải xuất phát từ những cái riêng, tức là phải nghiên cứu những sự vật cụ thể

• Khi vận dụng cái chung phải chú ý những điều kiện, đặc điểm cụ thể, không áp dụng một cách rập khuôn, máy móc.

Tàn phá rừng đầu nguồn
(phòng hộ)

Tại họa: lũ lụt, những hậu
quả từ thiên nhiên

NGUYÊN NHÂN & KẾT QUẢ

Khái niệm:

Nguyên nhân: là sự tác động lẫn nhau giữa các mặt trong một sự vật hoặc giữa các sự vật với nhau *gây ra một sự biến đổi* nhất định.

Kết quả: là những biến đổi xuất hiện do sự tác động lẫn nhau của các mặt trong một sự vật hoặc giữa các SV với nhau.

Tính chất MLH Nhân - Quả

Tính khách quan

Tồn tại ngoài ý muốn của con người, không phụ thuộc vào con người có nhận thức được hay không. => con người chỉ có thể tìm MLH N-Q trong giới tự nhiên.

Tính phổ biến

Tất cả mọi cái trong TN và XH đều gây nên bởi những nguyên nhân nhất định. Không có hiện tượng nào không có nguyên nhân.

Tính tất yếu

Kết quả do nguyên nhân gây ra phụ thuộc vào những điều kiện nhất định (hoàn cảnh).

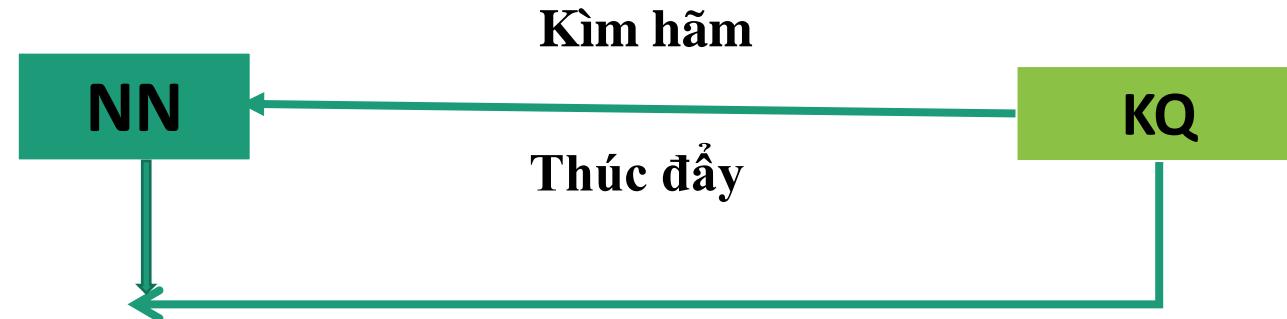
MỐI QUAN HỆ NN-KQ

Một là, Nguyên nhân là cái sinh ra kết quả, được sản sinh ra trước kết quả:

- Cùng một NN có thể gây nên nhiều KQ khác nhau tùy thuộc vào hoàn cảnh cụ thể
- Cùng một KQ có thể gây nên bởi những NN khác nhau tác động riêng lẻ

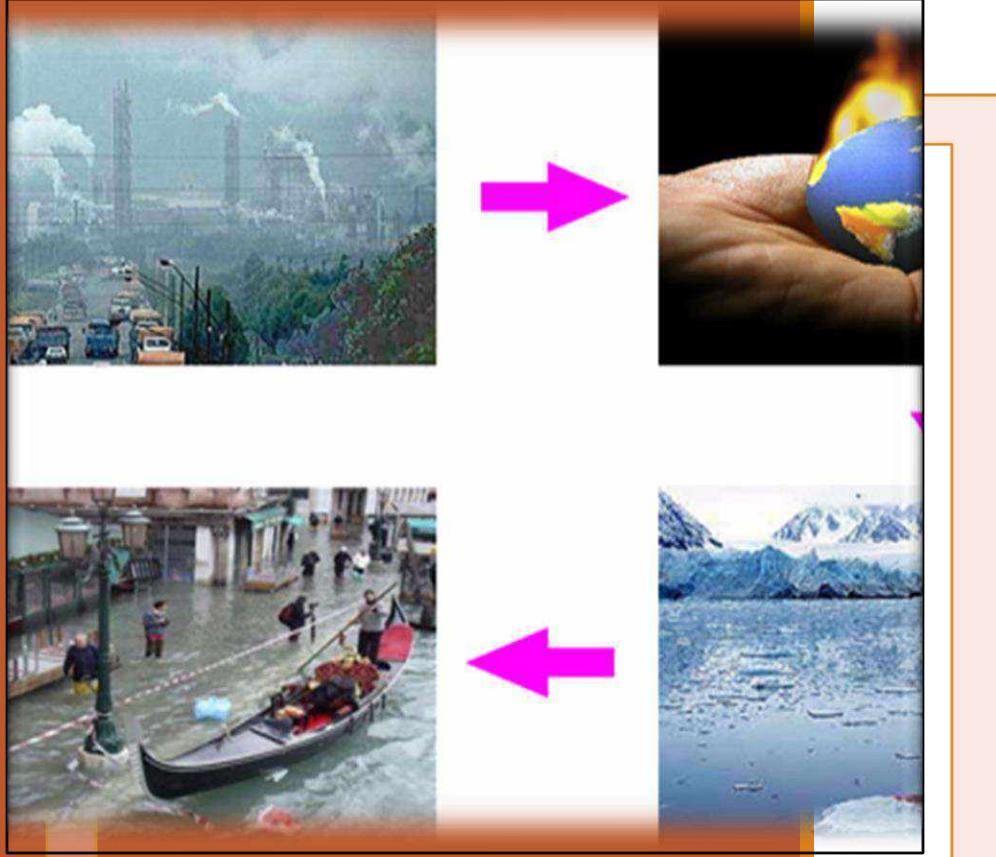
Hai là, tác động trở lại của KQ với NN

Ba là, sự chuyển hóa lẫn nhau giữa nguyên nhân và kết quả

- ✓ Vật chất là vô cùng tận, do vậy không có NN đầu tiên và cũng không có KQ cuối cùng.
- ✓ Vì vậy, trong quan hệ này sự vật là NN, trong quan hệ khác nó lại là KQ.

Ý nghĩa phương pháp luận

Ô nhiễm môi trường

- ✓ Muốn hiểu đúng sự vật, hoặc xóa bỏ một sự vật => *phải tìm nguyên nhân của nó*
- ✓ Nếu NN và KQ thường xuyên có sự thay đổi vị trí trong các môi quan hệ => *phải đặt nó vào không gian cụ thể để nghiên cứu*
- ✓ Nếu KQ do nhiều NN gây ra, không nên vội vàng kết luận NN => *phải phân loại NN và chú ý sự tổng hợp của các NN.*

Tất nhiên & ngẫu nhiên

Tất nhiên: là phạm trù dùng để chỉ cái xuất phát từ mối liên hệ bản chất *bên trong* của sự vật. Vì vậy, trong những điều kiện nhất định thì nó phải xảy ra đúng như vậy chứ không thể khác được.

Ngẫu nhiên: là phạm trù dùng để chỉ hiện tượng do các nguyên nhân từ *bên ngoài*. Do đó, nó có thể xuất hiện, có thể không xuất hiện, có thể xuất hiện như thế này, cũng có thể xuất hiện như thế khác.

MỐI QUAN HỆ GIỮA TẤT NHIÊN VÀ
NGẦU NHIÊN

Tất nhiên và ngẫu nhiên tồn tại trong sự thống nhất, liên hệ với nhau không có tất nhiên hay ngẫu nhiên thuận túy

Ngẫu nhiên là sự bổ sung và là hình thức của Tất nhiên

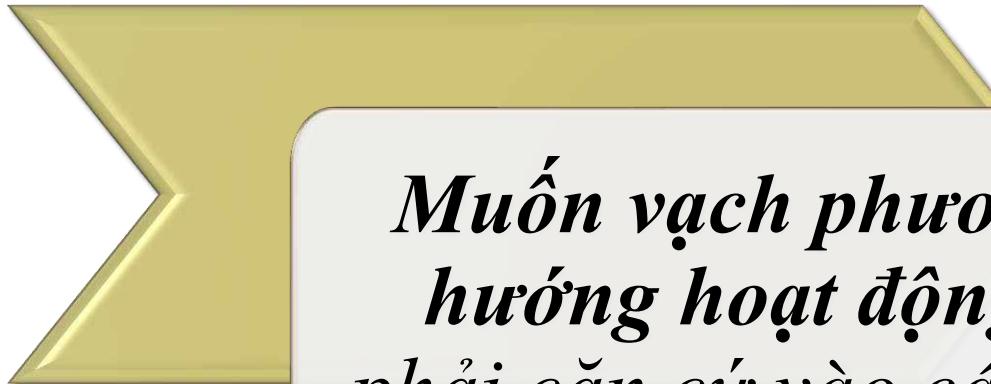
“

Tất nhiên bao giờ cũng vạch đường đi cho nó xuyên qua nhiều ngẫu nhiên.

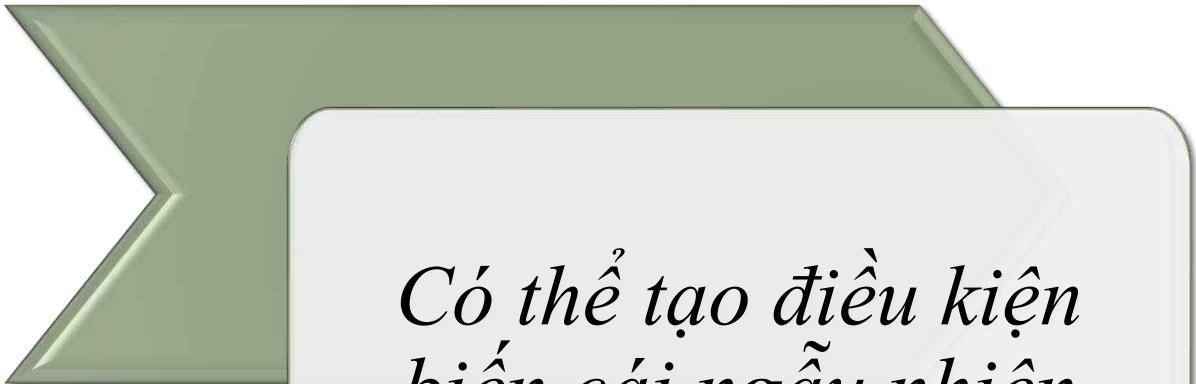
Phân biệt Tất nhiên và ngẫu nhiên chỉ là tương đối

Ý nghĩa phương pháp luận

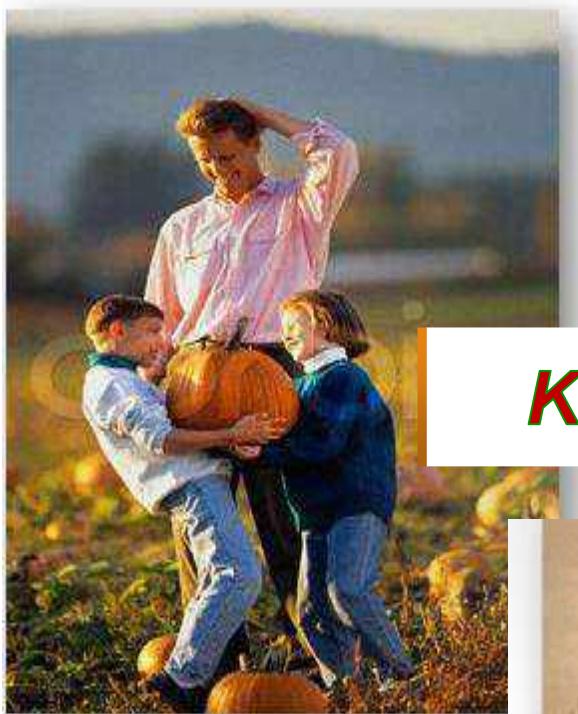
---

*Muốn vạch phương
hướng hoạt động:
phải căn cứ vào cái tất
nhiên, chứ không dựa
vào cái ngẫu nhiên.*

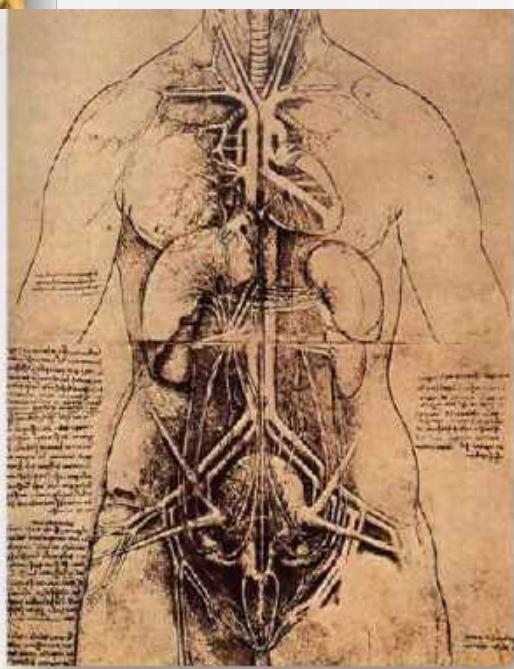
*Có thể tạo điều kiện
biến cái ngẫu nhiên
thành cái tất nhiên.*

Khái niệm

“

Nội dung – hình thức

Nội dung & hình thức

✓ *Nội dung*

là phạm trù chỉ toàn bộ những yếu tố, những mặt và những quá trình tạo nên sự vật.

✓ *Hình thức*

là phạm trù chỉ phương thức tồn tại và phát triển của sự vật, là hệ thống mối liên hệ tương đối ổn định giữa các yếu tố của nó.

MỐI QUAN HỆ GIỮA NỘI DUNG VÀ HÌNH THỨC

Hình thức tác động trở lại nội dung

Nội dung so với hình thức thì luôn giữ vai trò quyết định

Nội dung và hình thức bao giờ cũng là một thể thống nhất gắn bó nhau.

Ý nghĩa PP luận

Muốn thay đổi hình thức của một kết cấu vật chất, phải dựa vào những thay đổi thích hợp của nội dung.

Trong hoạt động thực tiễn không được tách rời giữa nội dung và hình thức, nhất là trong văn học nghệ thuật.

Trong hoạt động thực tiễn, cải tạo xã hội: phải biết sử dụng mọi hình thức có thể để phục vụ cho những nhiệm vụ cụ thể. (Vì 1 nội dung có thể có nhiều hình thức).

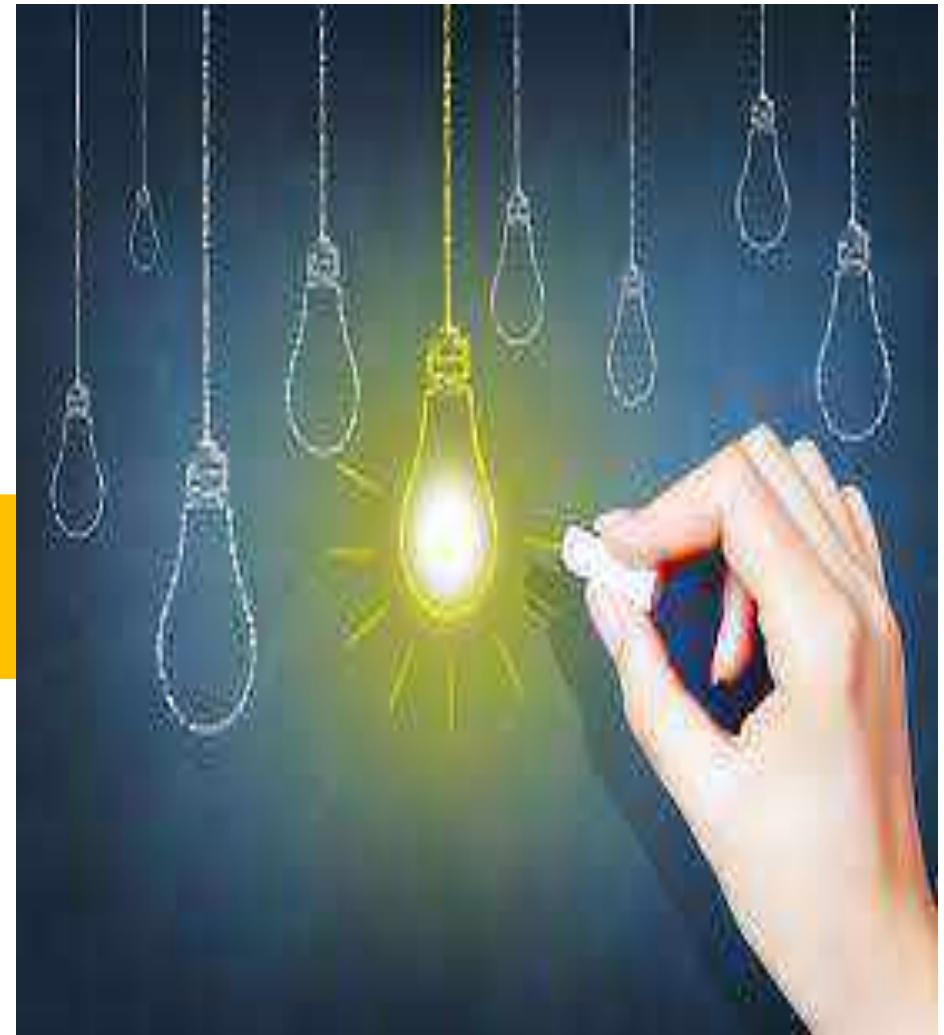

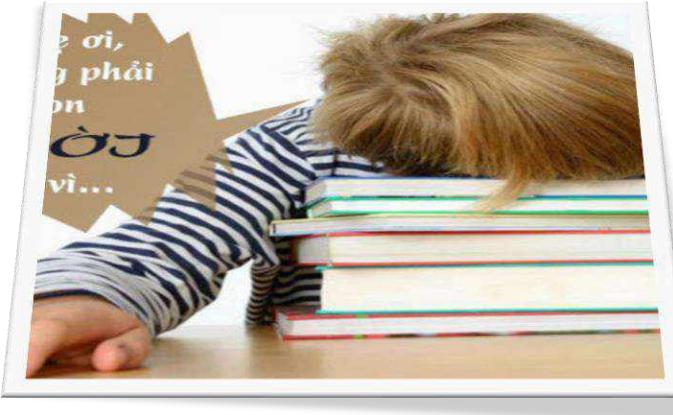
Bản chất & hiện tượng

Bản chất: Là tổng hợp tất cả những mặt, những mối liên hệ tất nhiên, tương đối ổn định ở bên trong sự vật, qui định sự vận động và phát triển của sự vật đó.

Khái niệm

Hiện tượng: Là sự biểu hiện của những mặt, những mối liên hệ ra bên ngoài của bản chất.

Một là, mối sự vật đều là sự thống nhất giữa bản chất và hiện tượng.

Hai là, bản chất là cái tương đối ổn định hiện tượng thường xuyên biến đổi.

Ba là, bản chất là cái sâu sắc (quy định sự tồn tại, phát triển của sự vật, nó là cơ sở của hiện tượng, chi phối tất cả các hiện tượng). Ngược lại, hiện tượng là cái phong phú hơn bản chất.

Ý nghĩa PP luận

- Trong nhận thức không nên dừng lại ở cái bề ngoài, mà phải tìm hiểu mối quan hệ bên trong của sự vật.
- Nếu như bản chất có sự tương đối cùng với sự phát triển của SVHT thì phương pháp tác động vào hiện tượng cũng phải thay đổi.
- Qua hiện tượng để nhận thức bản chất không giản đơn. Cần phân tích hiện tượng, loại bỏ những hiện tượng xuyên tạc bản chất.

“
Khái niệm

Khả năng và hiện thực

Khả năng: là phạm trù dùng để chỉ những xu hướng, những cái đang là mầm mống, tồn tại hiện thực trong sự vật, mà trong sự vận động của chúng sẽ xuất hiện khi có điều kiện tương ứng.

Hiện thực: là phạm trù chỉ cái đã ra đời, đã xuất hiện, đang tồn tại thực sự trong tự nhiên, xã hội, tư duy.

MỐI QUAN HỆ GIỮA KHẢ NĂNG VÀ HIỆN THỰC

Một là

Khả năng và hiện thực *tồn tại trong mối quan hệ chặt chẽ với nhau*, không tách rời nhau, luôn luôn chuyển hóa lẫn nhau, vì hiện thực được chuẩn bị bởi khả năng, còn khả năng hướng tới biến thành hiện thực.

Hai là

Cùng trong những điều kiện nhất định, ở cùng một sự vật, có thể *tồn tại một số khả năng* chứ không phải chỉ có một khả năng

Ba là

Ngoài một số khả năng vốn sẵn có ở sự vật trong những điều kiện đã có nào đấy, khi có *thêm những điều kiện mới bổ sung* thì sự vật sẽ xuất hiện thêm những khả năng mới.

Bốn là

Để một *khả năng* nào đó biến thành *hiện thực* thường cần có không chỉ một điều kiện, mà là một *tập hợp điều kiện*.

Vai trò của các điều kiện khách quan và chủ quan trong sự chuyển biến khả năng thành hiện thực.

Loại khả năng mà điều kiện để biến chúng thành hiện thực chỉ có thể bằng con đường tự nhiên. Đó là trường hợp xảy ra trong quá trình vũ trụ và địa chất.

Loại khả năng có thể biến thành hiện thực bằng con đường tự nhiên cũng nhờ sự tác động của con người.

Loại khả năng mà trong điều kiện hiện nay nếu không có sự tham gia của con người thì không thể biến thành hiện thực.

Ý nghĩa phương pháp luận

- Trong hoạt động thực tiễn nếu chỉ dựa vào cái mới còn ở dạng khả năng, thì dễ rơi vào ảo tưởng.
- Trong nhận thức và hoạt động thực tiễn cũng cần phải nhận thức toàn diện các khả năng từ trong hiện thực để có được phương pháp hoạt động thực tiễn phù hợp.

Với tư cách là cái tồn tại ngay trong hiện thực: “Quy luật là những mối liên hệ *phổ biến*, khách quan, *bản chất*, *bền vững*, *tất yếu giữa các sự vật - hiện tượng*, hay *giữa các đối tượng*, *giữa các thuộc tính* của các sự vật, cũng như các thuộc tính của cùng một sự vật, hiện tượng”.

2.3. CÁC QUY LUẬT CƠ BẢN CỦA PHÉP BCDV

CÁC QUY LUẬT CỦA PHÉP BIỆN CHỨNG DUY VẬT

**Quy luật
lượng – chất**
(cho biết về
phương thức
vận động và
phát triển)

**Quy luật
mâu thuẫn**
(làm sáng tỏ
nguồn gốc của
sự vận động và
phát triển)

**QL phủ định
của phủ định**
(cho biết về
khuyễn hướng của
sự vận động và phát
triển)

2.3.1 QUY LUẬT TỪ NHỮNG THAY ĐỔI VỀ LƯỢNG DẪN ĐẾN NHỮNG THAY ĐỔI VỀ CHẤT VÀ NGƯỢC LẠI

Chất là gì?

- **Chất:** là phạm trù triết học dùng để chỉ tính quy định vốn có của các sự vật và hiện tượng, là sự thống nhất hữu cơ các thuộc tính làm cho nó là nó mà không phải là cái khác.

Phạm trù “lượng”

Lượng: là một phạm trù triết học dùng để chỉ tính quy định của sự vật biểu thị con số các thuộc tính, tổng số những bộ phận, quy mô phát triển của sự vật.

Như vậy, Lượng của sự vật không nói lên
sự vật đó là cái gì?

“ Ví dụ:

- Nhà 5 tầng, cao 20m => lượng thể hiện bằng con số
- Tinh thần học tập của SV ĐHCN đang lên cao => lượng không thể hiện bằng con số

Mối quan hệ biến chứng giữa lượng và chất

Một số khái niệm

Độ: là sự thống nhất giữa *lượng* và *chất*, nó là khoảng giới hạn, mà trong đó, sự thay đổi về lượng chưa làm thay đổi căn bản về chất.

Điểm nút: là điểm giới hạn mà sự thay đổi về lượng đạt tới đó sẽ làm thay đổi về chất của sự vật.

Bước nhảy: là giai đoạn chuyển hóa về *chất* của sự vật do những thay đổi về *lượng* trước đó gây ra.

Mối quan hệ biện chứng giữa lượng và chất

Một là

Lượng biến đổi dần tới một mức độ nhất định, sự thay đổi về lượng dẫn đến sự thay đổi về chất

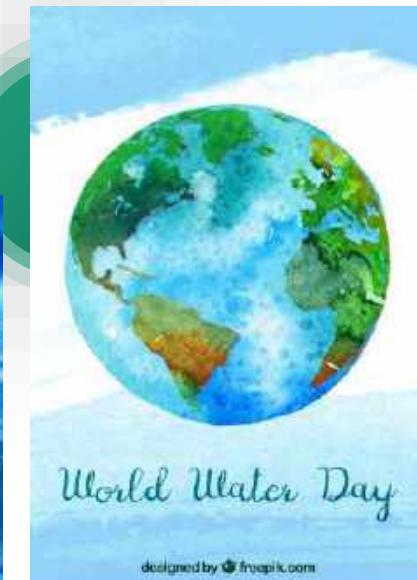
Hai là

Chất mới ra đời bao giờ cũng tạo điều kiện cho lượng mới phát triển

Ba là

Trong một sự vật, chất là mặt tương đối ổn định. Lượng là mặt biến đổi hơn

designed by freepik.com

Tóm lại:

Lượng không ngừng biến đổi, do sự đấu tranh của các mặt đối lập, giải quyết mâu thuẫn trong nội tại sự vật.

Cách thức là: *lượng thường xuyên biến đổi, vượt quá độ* (đôi khi rất nhỏ), tới *điểm nút*, để thực hiện *bước nhảy về chất* (sự vật không còn là nó, chất cũ mất đi, chất mới ra đời)...

Các hình thức của bước nhảy

Căn cứ vào
thời gian

Bước
nhảy đột
biến

Khi chất của sự vật biến đổi một cách nhanh chóng ở tất cả các bộ phận cơ bản cấu thành nó.

Bước
nhảy dần
dần

Quá trình thay đổi chất diễn ra bằng con đường tích lũy dần dần những nhân tố của chất mới.

Bước nhảy
tổn bộ

Là bước nhảy làm thay đổi về chất ở tất cả các mặt, các bộ phận, các yếu tố cấu thành sự vật.

Làm thay đổi một số mặt, một số yếu tố, một số bộ phận của sự vật.

Bước nhảy
cục bộ

Căn cứ vào
quy mô

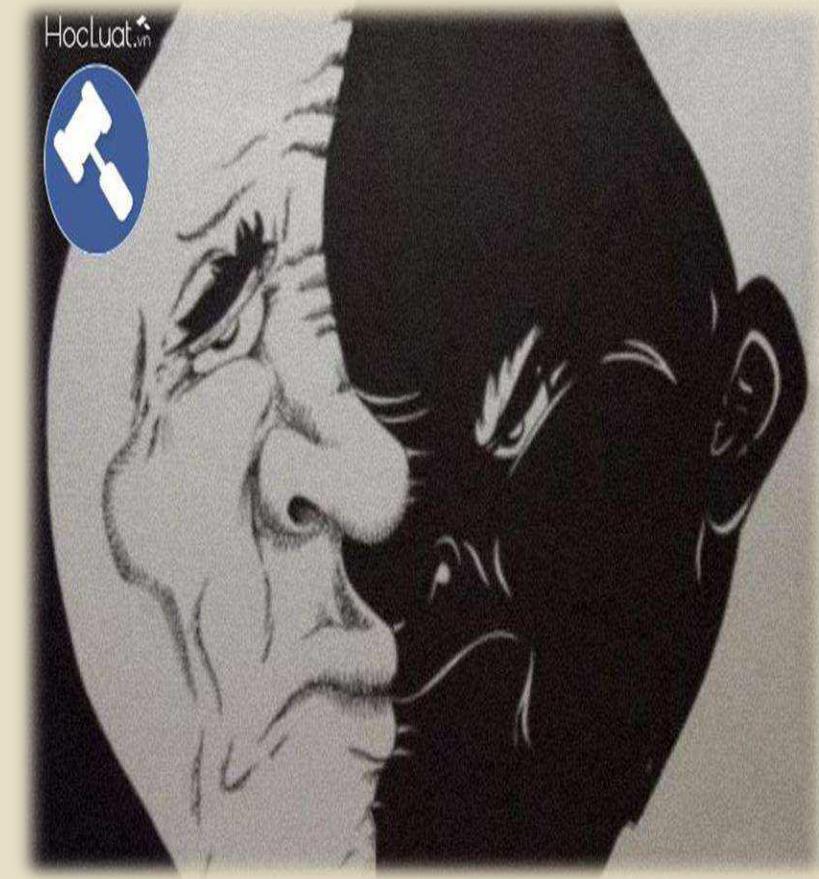

Ý NGHĨA PPL

- ✓ Trong nhận thức và thực tiễn *phải biết tích luỹ về lượng để có biến đổi về chất*; không được nôn nóng cũng như không được bảo thủ
- ✓ Khi lượng đã đạt đến điểm nút thì thực hiện bước nhảy là yêu cầu khách quan của sự vận động của sự vật, hiện tượng vì *vậy tránh chủ quan nóng vội đốt cháy giai đoạn hoặc bảo thủ, thụ động*
- ✓ *Phải có thái độ khách quan, khoa học và quyết tâm thực hiện bước nhảy*; trong lĩnh vực xã hội phải chú ý đến điều kiện chủ quan
- ✓ Phải nhận thức được *phương thức liên kết giữa các yếu tố tạo thành sự vật, hiện tượng* để lựa chọn phương pháp phù hợp

2.3.2.Qui luật thống nhất và đấu tranh giữa các mặt đối lập.

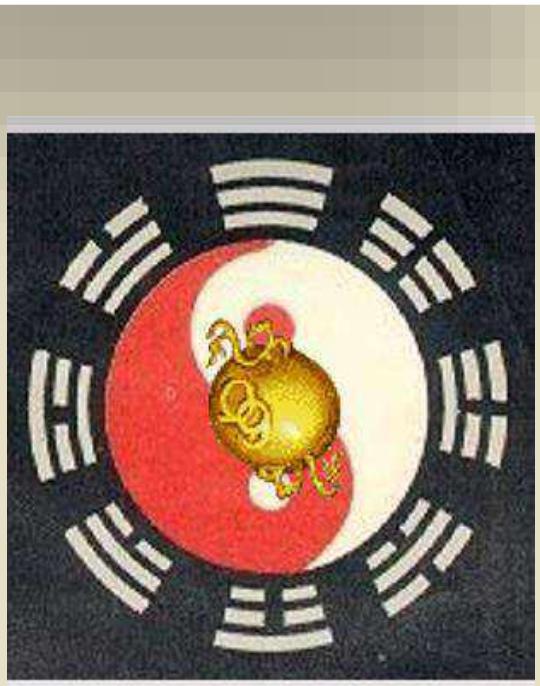

Khái niệm

“

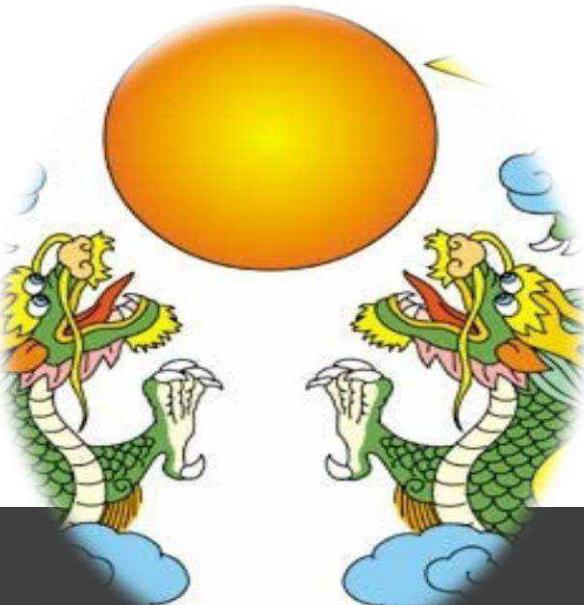
Mâu thuẫn là hiện tượng khách quan phổ biến

Mặt đối lập: là những mặt trái ngược nhau cùng tồn tại trong cùng một sự vật hiện tượng.

Mâu thuẫn biện chứng: là chỉ sự liên hệ tác động theo cách vừa thống nhất, vừa đấu tranh; vừa đòi hỏi vừa loại trừ, vừa chuyển hóa lẫn nhau giữa các mặt đối lập.

Quá trình vận động của mâu thuẫn

✓ Sự thống nhất biện chứng của mặt đối lập:

- Không phải 2 mặt đối lập cùng tồn tại bên cạnh nhau mà là: *thẩm thấu vào nhau, quy định lẫn nhau, làm nguyên nhân, điều kiện cho nhau.*
- Khái niệm “*thống nhất*” trong QLMT còn được gọi là “*đồng nhất*”
=> *là đồng nghĩa*

“

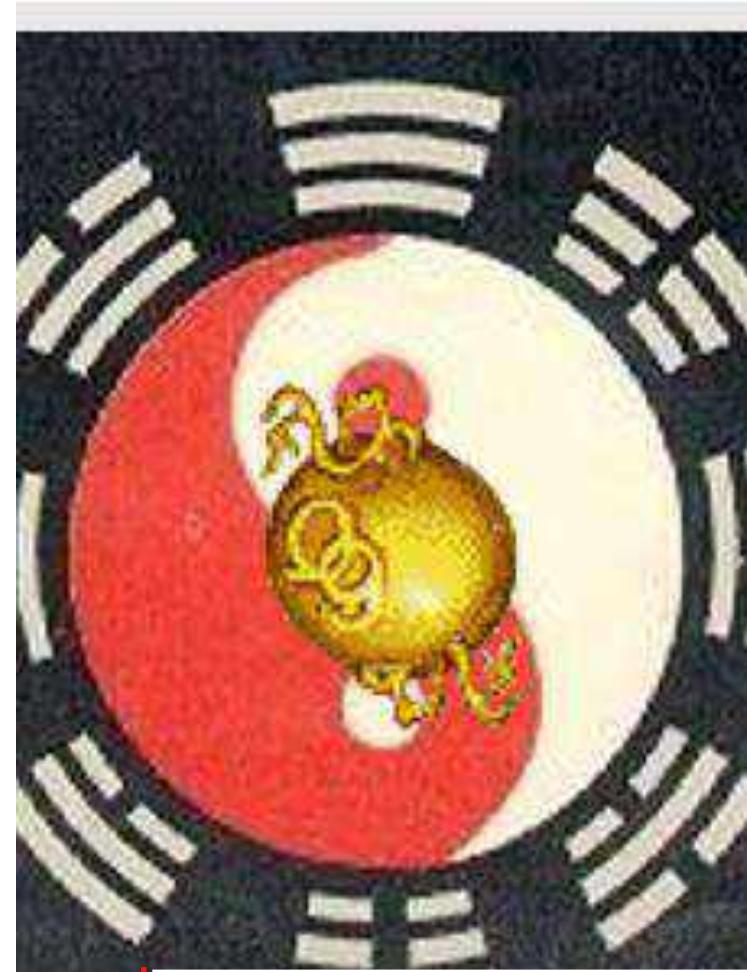
- **Sự thống nhất của các MĐL là tương đối, tạm thời.** →
- **Sự đấu tranh của các MĐL là tuyệt đối**

✓ Sự đấu tranh của các MĐL mang tính chất tuyệt đối:

- Mọi biểu hiện của sự thống nhất đều thực hiện qua ĐT
- Khái niệm “*đấu tranh*” được hiểu như hai mặt ĐL luôn luôn có khuynh hướng trái ngược nhau, bài trừ, PĐ nhau.
- Chính sự đấu tranh nội tại làm cho sự vật luôn biến động và chuyển hóa.

Các loại mâu thuẫn

Mâu thuẫn bên trong và Mâu thuẫn bên ngoài

Mối quan hệ →

MT bên trong là mâu thuẫn ngay trong bản thân sự vật.
⇒ *là nguồn gốc, động lực của sự vận động, phát triển.*

MT bên ngoài là mâu thuẫn giữa các sự vật khác nhau.

- Mâu thuẫn BT là nhân tố quyết định đối với sự phát triển của SV.
- MT bên ngoài ảnh hưởng đến sự phát triển của SV, nhưng phải thông qua mâu thuẫn bên trong.
- Phân biệt MTBT và MTBN chỉ là tương đối.
- Trong những trường hợp nhất định, trong GĐ lịch sử nào đó, MTBN đóng vai trò chủ yếu có tác dụng đến sự phát triển của SV.

Các loại mâu thuẫn

Lưu ý:

Mâu thuẫn cơ bản và Mâu thuẫn không cơ bản

Mâu thuẫn cơ bản

Là mâu thuẫn quy định bản chất của sự vật, quyết định quá trình hình thành phát triển của sự vật.

Mâu thuẫn không cơ bản

Mâu thuẫn chịu sự chi phối của mâu thuẫn cơ bản, có ảnh hưởng đến sự tồn tại phát triển của SV

- SV – HT nào cũng có mâu thuẫn cơ bản
- Khi mâu thuẫn cơ bản được giải quyết, bản chất của SV thay đổi.
- - Trong lĩnh vực đời sống xã hội, việc phân tích, xác định mâu thuẫn cơ bản có ý nghĩa quan trọng đối với việc định ra chiến lược đúng đắn.

Các loại mâu thuẫn

Lưu ý:

Mâu thuẫn chủ yếu và Mâu thuẫn thứ yếu

Mâu thuẫn chủ yếu

MT nổi lên hàng đầu ở mỗi giai đoạn nhất định của quá trình phát triển sự vật, có tác dụng quyết định đối với những mâu thuẫn khác trong cùng 1 giai đoạn.

Mâu thuẫn thứ yếu

Là MT không đóng vai trò quyết định.

- Ranh giới giữa mâu thuẫn chủ yếu và mâu thuẫn thứ yếu mang tính tương đối.
- Tìm mâu thuẫn chủ yếu nhằm xác định kẻ thù trước mắt, nhiệm vụ trung tâm cần giải quyết.
→

Các loại mâu thuẫn

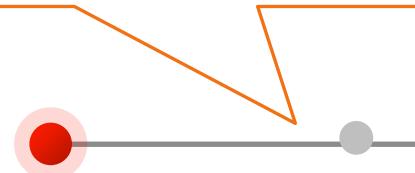

Lưu ý:

Mâu thuẫn đối kháng và Mâu thuẫn không đối kháng

Mâu thuẫn đối kháng

MT giữa những khuynh hướng, những lực lượng xã hội mà lợi ích cản bản trái ngược nhau, không thể điều hòa.

Mâu thuẫn không đối kháng

MT giữa những khuynh hướng, những lực lượng xã hội, mà lợi ích cản bản nhất trí nhau.

- Trong xã hội có giai cấp đối kháng thì có hai loại mâu thuẫn này (vì vậy, 2 mâu thuẫn này được coi là MT đặc thù trong xã hội)
- ➔ - Hai MT này khác nhau về tích chất và xu hướng phát triển (*bạo lực >< phê bình*).

Ý NGHĨA PHƯƠNG PHÁP LUẬN

Trong hoạt động nhận thức và thực tiễn cần phải *tôn trọng mâu thuẫn, phát hiện mâu thuẫn và phân tích đầy đủ các mặt đối lập* để nắm được bản chất, nguồn gốc, khuynh hướng của sự vận động và phát triển.

Trong việc nhận thức và giải quyết mâu thuẫn phải có *quan điểm lịch sử cụ thể* tức là phải phân tích cụ thể từng loại mâu thuẫn để có phương pháp giải quyết phù hợp.

2.3.3. Qui luật phủ định của phủ định.

Khái niệm, đặc trưng

Nội dung quy luật

Ý nghĩa phương pháp luận

Các khái niệm

- **Phủ định:** Ra đời, tồn tại, mất đi
- **Phủ định biện chứng:** tức phủ định tạo điều kiện, tạo tiền đề cho sự phát triển.

Có 2 đặc điểm:

- Khách quan
- Kế thừa nhân tố tích cực

Vậy, phủ định biện chứng:

Không phải là một sự ngưng trệ, ngắt quãng mà là sự đứt đoạn trong liên tục, là bước nhảy trong quá trình tiến lên.

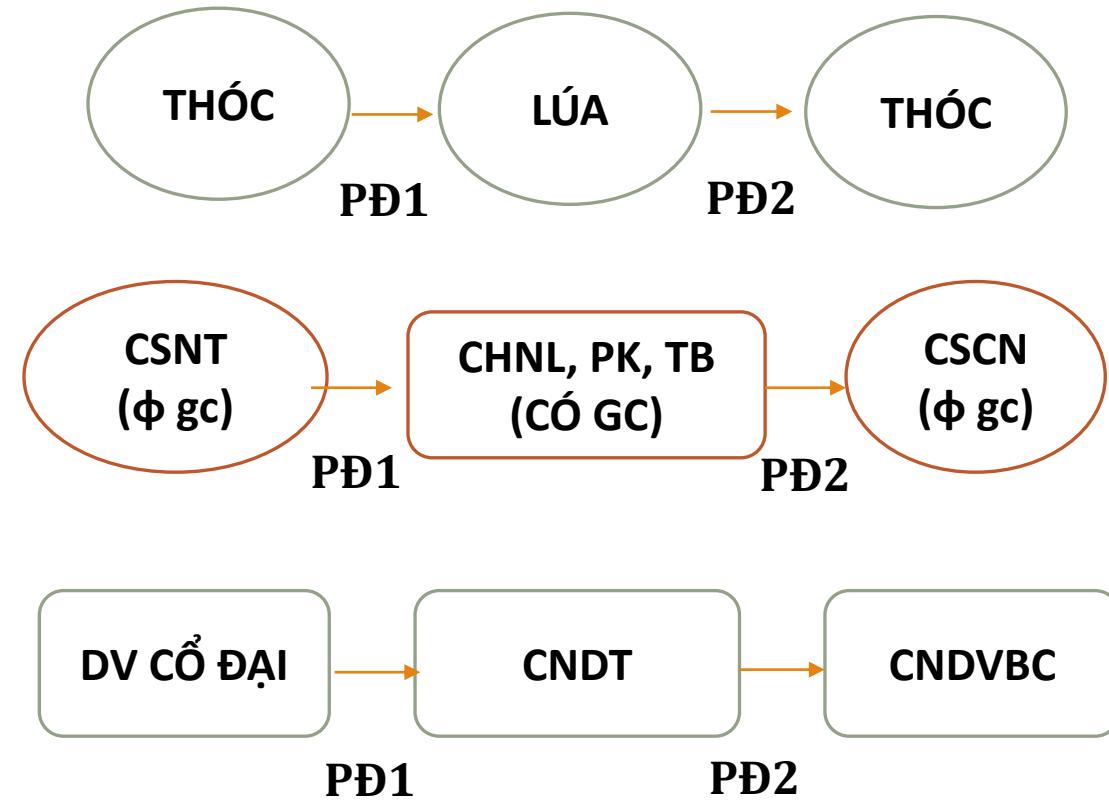

Tại sao gọi là QL phủ định của phủ định:

Một là, do các SV vận động, phát triển có tính chất chu kỳ. Để thực hiện 1 chu kỳ có 2 lần phủ định.

*Hai là, sau khi thực hiện 1 chu kỳ phát triển thì SV mới ra đời dường như *lặp lại 1 số yếu tố ban đầu trên cơ sở mới cao hơn*.*

Ba là, do tính lặp lại theo chu kỳ trên cơ sở mới cao hơn mà quy luật phản ánh chiều hướng phát triển của sự vật theo chiều xoáy ốc.

Ý nghĩa phương pháp luận

- Khi xem xét đánh giá bất kỳ sự vật hiện tượng nào cần phải **tránh cái nhìn giản đơn, phiến diện**, nhất là khi xem xét các hiện tượng xã hội.
- Cái mới, tiến bộ ra đời là một tất yếu của sự phát triển, nhưng khi mới ra đời còn non yếu, vì vậy trong nhận thức và hoạt động thực tiễn cần **phải biết phát hiện ra cái mới**, tạo điều kiện cho cái mới phát triển
- Cần tránh phủ định sạch sẽ, mà phải biết **kết thừa những yếu tố tiến bộ** của nó phải biết sàng lọc những cái hợp lý của cái cũ để vận dụng vào cái mới.

III. LÝ LUẬN NHẬN THỨC DUY VẬT BIỆN CHỨNG

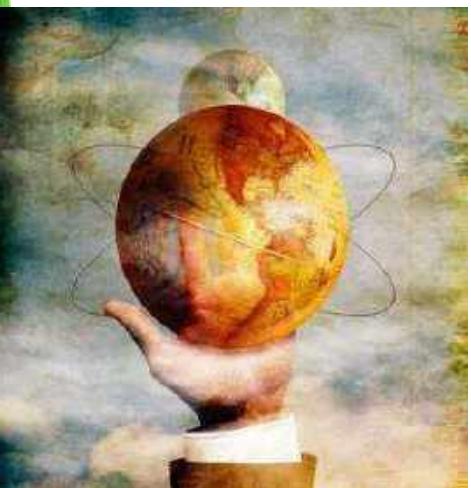
1.
Các
nguyên
tắc của
nhận
thức

2.
Nguồn
gốc, bản
chất của
nhận
thức

3.
Thực tiễn
và vai trò
của thực
tiễn đối
với nhận
thức

4.
Các giai
đoạn của
quá trình
nhận
thức

5.
Quan
điểm biện
chứng
duy vật
về chân lý

Nguồn gốc, bản chất nhận thức

Một là, thừa nhận thế giới vật chất tồn tại khách quan độc lập đối với ý thức của con người.

Ba là, khẳng định sự phản ánh đó là một quá trình biện chứng, tích cực, tư giác và sáng tạo.

Hai là, thừa nhận khả năng nhận thức được thể giới của con người. Coi nhận thức là sự phản ánh hiện thực khách quan vào trong bộ óc của con người, là hoạt động tìm hiểu khách thể của chủ thể.

Bốn là, coi thực tiễn là cơ sở chủ yếu và trực tiếp nhất của nhận thức, là động lực, mục đích của nhận thức và là tiêu chuẩn để kiểm tra chân lý.

Bản chất của nhận thức

Nhận thức là quá trình **phản ánh tích cực, tự giác và sáng tạo thế giới khách quan** vào bộ óc người trên cơ sở thực tiễn.

Biện chứng
ở chỗ

Là sự phản ánh phúc tạp:

- từ chưa biết đến biết
- từ chưa đầy đủ đến đầy đủ

Hai yếu tố cơ bản cấu thành quá trình nhận thức

Chủ thể nhận thức

Con người cụ thể (cá nhân)

Có năng lực phản ánh thế giới. Nhưng đó không đơn thuần là con người sinh học.

Con người xã hội

Sống và hoạt động trong những điều kiện xã hội, tham gia vào hệ thống các quan hệ xã hội xác định của dân tộc của thời đại.

Khách thể nhận thức

Là toàn bộ hiện thực khách quan do tác động và đòi hỏi của thực tiễn mà gia nhập vào mối quan hệ, vào sự tác động qua lại với chủ thể nhận thức.

Các trình độ nhận thức

Nhận thức kinh nghiệm

Là loại NT hình thành từ sự quan sát trực tiếp các sự vật, hiện tượng trong tự nhiên, xã hội hay trong phòng thí nghiệm

Nhận thức lý luận

Là loại nhận thức gián tiếp, trừu tượng khái quát về bản chất, qui luật của sự vật, thể hiện chân lý sâu sắc.

Nhận thức thông thường

Hình thành một cách tự phát, trực tiếp từ trong hoạt động hàng ngày của con người. Nó phản ánh tất cả các sắc thái khác nhau của sự vật.

Nhận thức khoa học

Là loại NT tự giác, gián tiếp, nó phản ánh được đặc điểm, bản chất đối tượng. Sự phản ánh này diễn ra dưới dạng trừu tượng logic, xây dựng các khái niệm có tính hệ thống

3.Thực tiễn và vai trò của thực tiễn đối với nhận thức

a. Thực tiễn là gì?

Thực tiễn là toàn bộ những hoạt động vật chất có mục đích, mang tính lịch sử - xã hội của con người nhằm cải biến tự nhiên và xã hội.

Hoạt động chính trị xã hội

Hoạt động sản xuất vật chất

Hoạt động thực nghiệm khoa học.

b. Vai trò của thực tiễn với nhận thức

**THỨ NHẤT, TT LÀ CƠ SỞ,
ĐỘNG LỰC CỦA NHẬN THỨC**

**THỨ HAI, THỰC TIỄN LÀ MỤC
ĐÍCH CỦA NHẬN THỨC**

**THỨ BA, THỰC TIỄN LÀ
TIÊU CHUẨN CỦA CHÂN LÝ**

Ý nghĩa PPL →

- Vai trò của thực tiễn đòi hỏi chúng ta phải luôn quán triệt **quan điểm thực tiễn**. Quan điểm này yêu cầu mọi nhận thức phải xuất phát từ thực tiễn, phải coi trọng công tác tổng kết thực tiễn.

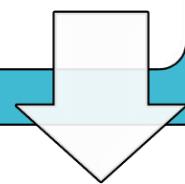
- Việc nghiên cứu lý luận phải gắn liền với thực tiễn, học phải đi đôi với hành. Nếu xa rời thực tiễn sẽ dẫn đến sai lầm, chủ quan, duy ý chí, giáo điều, máy móc. Ngược lại, nếu tuyệt đối hóa thực tiễn sẽ rơi vào chủ nghĩa thực dụng, kinh nghiệm chủ nghĩa.

4. CÁC GIAI ĐOẠN CỦA QUÁ TRÌNH NHẬN THỨC

Nhận thức là quá trình diễn ra rất phức tạp, bao gồm nhiều giai đoạn, trình độ, vòng khâu khác nhau song đây là quá trình biện chứng đi “từ trực quan sinh động đến tư duy trừu tượng, và từ tư duy trừu tượng đến thực tiễn...”.

TRỰC QUAN SINH ĐỘNG
(nhận thức cảm tính)

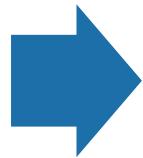
TƯ DUY TRÙU TƯỢNG
(nhận thức lý tính)

Mối quan hệ hai giai đoạn của quá trình nhận thức

1. Nhận thức cảm tính *gắn liền với thực tiễn, là cơ sở cho nhận thức lý tính*

2. Nhận thức lý tính *giúp cho nhận thức cảm tính có được sự định hướng đúng và trở nên sâu sắc hơn*

4. Thực tiễn làm tiêu chuẩn, làm thước đo chân thực của những tri thức đã đạt được trong thực tiễn

3. Cơ sở thống nhất giữa nhận thức cảm tính và nhận thức lý tính là ở *hoạt động thực tiễn*

5. QUAN ĐIỂM BIỆN CHỨNG DÙY VẬT VỀ CHÂN LÝ

■ Khái niệm

Chân lý là tri thức

Phản ánh

hiện thực khách quan

**Được thực tiễn KT đúng
(nếu chưa đúng mới là giả thuyết)**

Theo Lenin, *Chân lý không là bắt đầu và cũng không là kết thúc mà là một sự tiếp tục*. Vì, chân lý là **phản ánh**.

CHÂN LÝ KHÁCH QUAN

Đã là chân lí thì bao giờ cũng khách quan, không phụ thuộc vào YT con người.

CHÂN LÝ TƯƠNG ĐỐI

Là tri thức đã đạt được với hiện thực khách quan

TÍNH CHẤT CỦA CHÂN LÝ

CHÂN LÝ CỤ THỂ

Nội dung của chân lý thì bao gi phản ánh một lĩnh vực cụ thể, điều hiện cụ thể, không gian thời gian cụ thể.

CHÂN LÝ TUYỆT ĐỐI

Là tri thức hoàn toàn đúng và đầy đủ. Chân lý tuyệt đối là tổng số của những chân lý tương đối.

Lưu ý: tính tương đối và tuyệt đối của chân lý là do tính tương đối và tính tuyệt đối của nhận thức quyết định.

KẾT THÚC CHƯƠNG